

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на тему:
«Страхування життя як інструмент довгострокового інвестування»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ФБС-42
спеціальності 072 “Фінанси, банківська
справа і страхування”

Хмелівська А.І.

Керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів
Дмитровська В.С.

Рецензент _____

(прізвище та ініціали , місце роботи, посада)

Івано-Франківськ - 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТУ	7
1.1. Економічна сутність страхування життя та його функції.....	7
1.2. Страхування життя в системі фінансового ринку та його роль у довгостроковому інвестуванні.....	13
1.3. Зарубіжний досвід розвитку страхування життя як інвестиційного інструменту.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТИВАННЯ.....	24
2.1. Сучасний стан ринку страхування життя в Україні	25
2.2. Оцінка інвестиційної діяльності страхових компаній зі страхування життя.....	37
2.3. Аналіз ефективності страхування життя для населення як інструменту накопичення та інвестування	45
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТИВАННЯ.....	51
3.1. Проблеми розвитку страхування життя в Україні.....	51
3.2. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості страхування життя.....	57
3.3. Перспективи розвитку страхування життя в умовах післявоєнного відновлення економіки України	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток фінансового ринку супроводжується зростанням ролі інструментів довгострокового накопичення та інвестування, які забезпечують фінансову стабільність населення, формування внутрішніх інвестиційних ресурсів держави та підтримку економічного розвитку. В умовах нестабільності економічного середовища, високого рівня інфляційних ризиків, недостатнього розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення та обмежених можливостей традиційних способів заощадження особливого значення набуває страхування життя як специфічний фінансовий інструмент, що поєднує захисну, накопичувальну та інвестиційну функції. Саме страхування життя здатне забезпечити не лише страховий захист населення, а й акумуляцію значних довгострокових фінансових ресурсів для інвестування в економіку держави.

У більшості економічно розвинених країн страхування життя є одним із ключових сегментів фінансового ринку та важливим джерелом внутрішніх інвестицій. Страхові компанії зі страхування життя виступають потужними інституційними інвесторами, які формують значні резерви та вкладають кошти у державні цінні папери, корпоративні облігації, інфраструктурні проєкти та інші довгострокові фінансові інструменти. Водночас в Україні ринок страхування життя залишається недостатньо розвиненим порівняно з європейськими країнами, що зумовлено низьким рівнем доходів населення, недостатньою фінансовою грамотністю, обмеженим рівнем довіри до фінансових установ, економічною нестабільністю та негативними наслідками воєнних дій.

Попри складні соціально-економічні умови, страхування життя в Україні поступово набуває більшої актуальності як інструмент фінансового планування та довгострокового інвестування. Зростання інтересу населення до накопичувальних страхових програм, реформування фінансового сектору, оновлення законодавчої бази та адаптація вітчизняного страхового ринку до європейських стандартів обумовлюють необхідність комплексного дослідження особливостей функціонування страхування життя, його інвестиційного потенціалу та перспектив подальшого розвитку. Особливо важливим є дослідження ролі страхування життя в умовах післявоєнного відновлення економіки України, коли формування внутрішніх інвестиційних ресурсів стає одним із ключових чинників економічної стабілізації та зростання.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку страхування життя досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, О. М. Залєтов, О. Д. Вовчак, Р. В. Пікус, О. М. Савицька та інші. Водночас сучасні трансформації фінансового ринку, зміни в системі державного регулювання страхового сектору, вплив воєнного стану на фінансову систему держави та необхідність активізації внутрішнього інвестування потребують подальших наукових досліджень у цій сфері.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів страхування життя як інструменту довгострокового інвестування, оцінка сучасного стану ринку страхування життя в Україні та обґрунтування напрямів підвищення його інвестиційної привабливості.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. дослідити економічну сутність страхування життя та його функції;
2. визначити роль страхування життя в системі фінансового ринку та довгострокового інвестування;
3. проаналізувати сучасний стан ринку страхування життя в Україні;

4. оцінити інвестиційну діяльність страхових компаній зі страхування життя;
5. обґрунтувати напрями вдосконалення страхування життя як інструменту довгострокового інвестування в Україні.

Об’єктом дослідження є ринок страхування життя в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі функціонування страхування життя як інструменту довгострокового інвестування.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, статистичного аналізу, графічний метод, метод економічного оцінювання та системний підхід.

Теоретичною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань страхування життя, інвестиційної діяльності страхових компаній та розвитку фінансового ринку. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали Національного банку України, статистичні дані страхового ринку, наукові статті, монографії, аналітичні звіти та офіційні електронні ресурси.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для підвищення ефективності функціонування ринку страхування життя, посилення його інвестиційної ролі та вдосконалення механізмів довгострокового накопичення фінансових ресурсів в Україні.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі досліджено теоретичні основи страхування життя як інвестиційного інструменту. У другому розділі здійснено аналіз розвитку страхування життя в Україні та оцінку інвестиційної діяльності страхових компаній. У третьому

розділі обґрунтовано напрями вдосконалення страхування життя як інструменту довгострокового інвестування та визначено перспективи його розвитку в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Обсяг роботи – 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТУ

1.1. Економічна сутність страхування життя та його функції

Страхування життя посідає важливе місце у структурі сучасної фінансової системи, оскільки поєднує соціальну, фінансову та інвестиційну складові. Розвиток даного виду страхування безпосередньо пов'язаний із забезпеченням фінансової стабільності населення, формуванням довгострокових заощаджень та акумуляцією інвестиційних ресурсів для національної економіки. У світовій практиці страхування життя давно перетворилося на один із ключових механізмів фінансового планування домогосподарств, тоді як в Україні відповідний сегмент ринку лише поступово набуває стратегічного значення. Сучасні економічні трансформації, нестабільність фінансового середовища, зростання інфляційних ризиків та необхідність формування додаткових джерел соціального захисту населення підвищують актуальність розвитку страхування життя як важливого інструменту довгострокового інвестування.

У науковій літературі страхування життя розглядається як особлива форма економічних відносин між страховиком і страхувальником, спрямована на забезпечення страхового захисту у разі настання подій, пов'язаних із життям, працездатністю або смертю застрахованої особи. Водночас сучасне страхування життя не обмежується виключно компенсаційною функцією, адже накопичувальний характер страхових програм забезпечує формування фінансових ресурсів, які можуть використовуватися як інструмент довгострокового інвестування та заощадження [1, с. 214].

Економічна природа страхування життя формується під впливом двох взаємопов'язаних елементів - ризикового та накопичувального. Ризиковий

компонент передбачає фінансовий захист особи або членів її сім'ї у випадку настання несприятливих життєвих обставин, тоді як накопичувальний забезпечує поступове формування капіталу за рахунок регулярних страхових внесків. Саме поєднання захисної та інвестиційної складових відрізняє страхування життя від інших фінансових послуг та робить його унікальним інструментом довгострокового фінансового забезпечення.

На сучасному етапі страхування життя дедалі частіше розглядається як важливий елемент системи особистих фінансів населення. У багатьох країнах громадяни використовують страхові програми не лише для мінімізації ризиків, а й для накопичення коштів на пенсійне забезпечення, оплату освіти дітей, придбання нерухомості або формування фінансового резерву. Такий підхід сприяє підвищенню фінансової стійкості домогосподарств та зменшує залежність населення від державної системи соціального забезпечення [7, с. 96].

Важливою характеристикою страхування життя є його довгостроковий характер. Договори страхування життя зазвичай укладаються на тривалий період - від кількох років до кількох десятиліть. Протягом дії договору страхувальник систематично сплачує страхові внески, а страховик формує страхові резерви, які використовуються для здійснення інвестиційної діяльності. Завдяки цьому страхові компанії життя виступають потужними інституційними інвесторами, здатними акумулювати значні фінансові ресурси та спрямовувати їх у різні сегменти економіки.

Особливого значення страхування життя набуває в умовах нестабільності пенсійної системи та демографічних змін. Старіння населення, скорочення кількості працездатних осіб та зростання навантаження на державні соціальні фонди обумовлюють необхідність розвитку альтернативних механізмів фінансового забезпечення громадян у майбутньому. У таких умовах

накопичувальне страхування життя виступає одним із найбільш ефективних інструментів формування довгострокових заощаджень [27, с. 171].

З економічної точки зору страхування життя сприяє перерозподілу фінансових ресурсів між різними суб'єктами економіки. Страхові внески населення трансформуються у страхові резерви, які надалі інвестуються у державні цінні папери, банківські депозити, корпоративні облігації, інфраструктурні проекти та інші фінансові активи. У результаті страхування життя виконує важливу макроекономічну функцію, пов'язану з мобілізацією внутрішніх інвестиційних ресурсів держави.

Сутність страхування життя також проявляється у його соціальній ролі. Наявність страхового захисту дозволяє громадянам знизити рівень фінансової невизначеності, забезпечити стабільність доходів сім'ї у випадку втрати працездатності чи смерті годувальника та підвищити загальний рівень соціальної безпеки. Соціальна значущість страхування життя особливо зростає в періоди економічної кризи, військових конфліктів або інших масштабних суспільних потрясінь [4, с. 74].

У сучасній науковій літературі функції страхування життя класифікують за різними підходами, однак більшість дослідників виділяє ризикову, накопичувальну, інвестиційну, соціальну та превентивну функції. Кожна з них відображає окремий напрям впливу страхування життя на фінансову систему та економічні відносини.

Ризикова функція полягає у забезпеченні страхового захисту від негативних наслідків подій, пов'язаних із життям та здоров'ям людини. У разі настання страхового випадку страхова компанія здійснює виплату страхового відшкодування або страхової суми, що дозволяє компенсувати втрати доходів чи забезпечити фінансову підтримку сім'ї. Саме завдяки ризиковій функції страхування життя виконує роль механізму фінансового захисту населення.

Накопичувальна функція передбачає формування довгострокових заощаджень шляхом регулярної сплати страхових внесків. Частина коштів акумулюється на індивідуальному рахунку страхувальника та може бути виплачена після завершення строку дії договору. Така особливість робить страхування життя ефективним інструментом фінансового планування та накопичення капіталу [19, с. 113].

Інвестиційна функція страхування життя пов'язана з діяльністю страхових компаній щодо розміщення тимчасово вільних коштів страхових резервів. Значні обсяги акумульованих ресурсів дозволяють страховикам здійснювати довгострокові інвестиції у різні галузі економіки. У міжнародній практиці страхові компанії життя є одними з найбільших інституційних інвесторів на фінансовому ринку, а їх діяльність сприяє розвитку фондового ринку, інфраструктурних проєктів та державного кредитування.

Для економіки держави інвестиційна функція страхування життя має особливе значення, оскільки забезпечує формування внутрішніх джерел фінансування економічного розвитку. У країнах із високим рівнем розвитку страхового ринку значна частина державного боргу фінансується саме за рахунок інвестицій страхових компаній. В Україні відповідний потенціал поки що використовується недостатньо через низький рівень розвитку ринку страхування життя та обмежені можливості інвестування страхових резервів [6, с. 69].

Соціальна функція страхування життя полягає у забезпеченні фінансової стабільності населення та підвищенні рівня соціального захисту громадян. Страхові програми дозволяють мінімізувати наслідки фінансових втрат, пов'язаних із хворобою, інвалідністю, смертю або виходом на пенсію. В умовах недостатньої ефективності державної системи соціального забезпечення страхування життя виступає важливим елементом соціальної політики держави.

Превентивна функція страхування життя проявляється у стимулюванні населення до відповідального фінансового планування та формування культури довгострокових заощаджень. Наявність страхового договору сприяє підвищенню фінансової дисципліни громадян та формуванню навичок регулярного накопичення коштів. Крім того, страхові компанії зацікавлені у збереженні здоров'я застрахованих осіб, що стимулює розвиток профілактичних програм та популяризацію здорового способу життя.

Суттєвий вплив на розвиток страхування життя має рівень довіри населення до фінансових установ. Довгостроковий характер страхових договорів потребує стабільності фінансової системи, ефективного державного регулювання та прозорості діяльності страховиків. Низький рівень довіри до страхових компаній, нестабільність економічного середовища та негативний досвід фінансових криз стримують розвиток ринку страхування життя в Україні [35, с. 115].

Особливістю страхування життя є також тісний взаємозв'язок із банківським та інвестиційним секторами фінансового ринку. Частина страхових продуктів поєднує класичне страхування із механізмами інвестування, що сприяє розвитку інвестиційного страхування життя та програм типу unit-linked. Подібні фінансові продукти забезпечують можливість отримання інвестиційного доходу залежно від результатів діяльності інвестиційних фондів або фінансових активів, у які вкладаються кошти страхувальників.

Розвиток інвестиційного страхування життя є одним із ключових напрямів модернізації страхового ринку. У країнах Європейського Союзу відповідні програми займають значну частку ринку страхування життя та активно використовуються населенням як інструмент накопичення капіталу. В Україні сегмент unit-linked перебуває на етапі становлення, однак поступове оновлення законодавства та гармонізація фінансового регулювання з

європейськими стандартами створюють передумови для його подальшого розвитку [8].

Не менш важливою характеристикою страхування життя є його здатність забезпечувати фінансову стабільність держави в умовах кризових явищ. Наявність значних страхових резервів сприяє підтриманню ліквідності фінансової системи та формуванню додаткових внутрішніх інвестиційних ресурсів. Під час економічних криз або військових конфліктів страхові компанії залишаються важливими учасниками фінансового ринку, які здатні підтримувати стабільність інвестиційних процесів.

На сучасному етапі розвитку української економіки страхування життя поступово трансформується з вузькоспеціалізованої фінансової послуги у комплексний механізм довгострокового фінансового забезпечення населення. Посилення інтеграційних процесів із європейським фінансовим простором, розвиток цифрових технологій, удосконалення державного регулювання та зростання фінансової грамотності населення створюють передумови для подальшого розширення ринку страхування життя.

Отже, страхування життя є складною системою економічних відносин, що поєднує захисну, накопичувальну, інвестиційну та соціальну складові. Його функціонування забезпечує не лише фінансовий захист населення, а й формування довгострокових інвестиційних ресурсів для економіки держави. Розвиток страхування життя сприяє підвищенню рівня фінансової стабільності населення, активізації інвестиційних процесів та зміцненню фінансової системи країни, що обумовлює його стратегічне значення в умовах сучасних економічних трансформацій.

1.2. Страхування життя в системі фінансового ринку та його роль у довгостроковому інвестуванні

Фінансовий ринок є складною системою економічних відносин, у межах якої здійснюється акумуляція, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між різними суб'єктами економіки. Ефективність функціонування фінансового ринку безпосередньо впливає на темпи економічного розвитку держави, рівень інвестиційної активності, стабільність банківської системи та фінансову безпеку населення. У структурі фінансового ринку важливе місце посідає страховий сектор, який забезпечує не лише захист майнових інтересів суб'єктів господарювання та громадян, а й виконує функцію потужного механізму акумуляції інвестиційних ресурсів.

Особливу роль у системі фінансового ринку відіграє страхування життя, оскільки саме даний вид страхування характеризується довгостроковим характером страхових відносин, стабільністю страхових надходжень та значним інвестиційним потенціалом. У більшості економічно розвинених країн страхові компанії життя входять до числа найбільших інституційних інвесторів поряд із банками, пенсійними фондами та інвестиційними компаніями. Акумуляовані страхові резерви формують потужне джерело довгострокового капіталу, який спрямовується на розвиток державної економіки [5, с. 148].

У сучасній фінансовій системі страхування життя виконує функцію своєрідного посередника між населенням та інвестиційним ринком. Домогосподарства через механізм страхових внесків передають частину власних фінансових ресурсів страховим компаніям, які надалі здійснюють їх професійне управління та інвестування. У результаті формується ефективний механізм трансформації індивідуальних заощаджень населення у довгострокові інвестиції.

Функціонування страхування життя у структурі фінансового ринку має подвійний характер. З одного боку, страхові компанії забезпечують страховий захист громадян та мінімізують фінансові ризики, пов'язані із життям, здоров'ям або втратою працездатності. З іншого боку, накопичені страхові резерви стають джерелом інвестиційних ресурсів, що сприяють розвитку фінансового ринку, державного кредитування, фондового ринку та інфраструктурних проєктів.

Розвиток страхування життя тісно пов'язаний із загальним рівнем розвитку фінансової системи держави. У країнах із розвиненим фондовим ринком, стабільною банківською системою та високим рівнем фінансової грамотності населення страхування життя демонструє значні темпи зростання та виступає важливим елементом довгострокового інвестування. Натомість у країнах із нестабільною економікою, високим рівнем інфляції та низьким рівнем довіри до фінансових установ розвиток відповідного сегмента страхового ринку відбувається значно повільніше [18].

Важливе місце страхування життя у фінансовій системі пояснюється специфікою формування страхових резервів. На відміну від більшості інших видів страхування, договори страхування життя укладаються на тривалий строк, що забезпечує страховим компаніям стабільний приплив фінансових ресурсів. Акумуляовані кошти не потребують швидкого вилучення, тому можуть використовуватися для довгострокових інвестицій із відносно низьким рівнем ризику.

У світовій практиці страхові компанії життя активно інвестують кошти у державні облігації, корпоративні цінні папери, іпотечні активи, інфраструктурні проєкти та інші фінансові інструменти. Подібна діяльність сприяє підвищенню ліквідності фінансового ринку, розвитку ринку капіталу та зростанню

інвестиційної активності в державі. Саме тому страхування життя вважається важливим елементом механізму економічного розвитку [39].

Інвестиційна роль страхування життя значною мірою залежить від масштабів акумуляції страхових резервів. Чим вищий рівень проникнення страхування життя серед населення, тим більшими є обсяги фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані в економіку держави. У розвинених країнах страхові резерви компаній життя становлять вагомую частку валового внутрішнього продукту та формують один із ключових сегментів інвестиційного ринку.

У структурі фінансового ринку страхування життя взаємодіє з банківською системою, фондовим ринком, ринком державних цінних паперів та системою недержавного пенсійного забезпечення. Подібна інтеграція сприяє формуванню комплексної системи довгострокового фінансового забезпечення населення та підвищує ефективність функціонування фінансової системи загалом [30, с. 562].

Особливо тісний взаємозв'язок простежується між страхуванням життя та фондовим ринком. Значна частина страхових резервів інвестується у фінансові інструменти, що перебувають в обігу на ринку капіталу. У результаті страхові компанії забезпечують додатковий попит на державні та корпоративні цінні папери, сприяючи розвитку біржової інфраструктури та підвищенню капіталізації фінансового ринку.

Водночас ефективність інвестиційної діяльності страховиків залежить від рівня розвитку фінансового ринку та наявності надійних інструментів інвестування. Недостатня розвиненість фондового ринку України, низький рівень ліквідності фінансових інструментів та обмежені можливості диверсифікації активів стримують повноцінну реалізацію інвестиційного потенціалу страхування життя.

Важливим напрямом розвитку страхування життя є його інтеграція із системою пенсійного забезпечення. У багатьох країнах світу накопичувальні страхові програми використовуються як додаткове джерело пенсійних виплат. Подібний підхід дозволяє знизити навантаження на державну пенсійну систему та забезпечити громадянам вищий рівень фінансової стабільності у майбутньому [27, с. 173].

Для населення страхування життя виступає ефективним інструментом довгострокового накопичення фінансових ресурсів. Регулярна сплата страхових внесків сприяє формуванню фінансової дисципліни та дозволяє поступово накопичувати капітал. Наявність гарантованої страхової виплати або інвестиційного доходу підвищує фінансову впевненість громадян та стимулює розвиток культури заощаджень.

Особливе значення довгострокове інвестування через страхування життя має в умовах інфляційних ризиків та економічної нестабільності. На відміну від короткострокових фінансових інструментів, накопичувальні страхові програми орієнтовані на тривалий період та забезпечують більш стабільний механізм збереження капіталу. Крім того, частина страхових продуктів передбачає участь страхувальників у розподілі інвестиційного доходу, що дозволяє компенсувати інфляційне знецінення коштів.

Суттєвий вплив на розвиток довгострокового інвестування через страхування життя мають процеси цифровізації фінансового сектору. Використання цифрових технологій, онлайн-платформ, мобільних додатків та автоматизованих систем управління інвестиціями сприяє спрощенню доступу населення до страхових послуг та підвищує ефективність управління страховими активами.

На сучасному етапі розвитку фінансового ринку важливого поширення набуває інвестиційне страхування життя типу unit-linked. Відповідні програми

поєднують класичний страховий захист із можливістю інвестування коштів у різні фінансові активи. Рівень доходності таких продуктів залежить від результативності інвестиційної діяльності страховика, що створює додаткові можливості для примноження капіталу страхувальників [8].

У країнах Європейського Союзу unit-linked страхування стало одним із найбільш популярних фінансових продуктів серед населення. Подібна тенденція пояснюється прагненням громадян отримати не лише страховий захист, а й можливість довгострокового накопичення капіталу із вищим рівнем доходності. В Україні відповідний сегмент ринку перебуває на початковому етапі розвитку, однак адаптація національного законодавства до європейських стандартів створює передумови для його активного поширення.

Важливу роль у забезпеченні ефективності довгострокового інвестування через страхування життя відіграє державне регулювання. Діяльність страхових компаній пов'язана з управлінням значними фінансовими ресурсами населення, тому потребує жорсткого контролю за платоспроможністю страховиків, структурою активів та якістю інвестиційної політики. В Україні функції регулювання страхового ринку здійснює Національний банк України, який визначає вимоги до формування страхових резервів, структури активів та забезпечення фінансової стійкості страхових компаній [22].

Система державного регулювання має забезпечувати баланс між захистом інтересів страхувальників та створенням умов для розвитку інвестиційної діяльності страховиків. Надмірні регуляторні обмеження можуть стримувати інвестиційну активність страхових компаній, тоді як недостатній контроль підвищує ризик фінансової нестабільності на страховому ринку.

Суттєвим фактором розвитку страхування життя є рівень фінансової культури населення. У країнах із високою фінансовою грамотністю громадяни більш активно використовують страхові продукти для довгострокового

планування власних фінансів. В Україні недостатній рівень обізнаності населення щодо переваг страхування життя залишається однією з основних причин низького рівня проникнення відповідних страхових послуг [31, с. 107].

Негативний вплив на розвиток довгострокового страхування в Україні також мають економічна нестабільність, інфляційні процеси, валютні коливання та наслідки воєнних дій. Високий рівень невизначеності знижує довіру населення до довгострокових фінансових інструментів та стимулює переважання короткострокових форм заощаджень. Водночас поступове реформування фінансового сектору, стабілізація банківської системи та вдосконалення законодавства створюють передумови для поступового зростання ринку страхування життя.

У сучасних умовах страхування життя дедалі більше розглядається як стратегічний інструмент забезпечення економічної стабільності держави. Акумуляовані страхові резерви здатні стати важливим джерелом фінансування післявоєнного відновлення економіки України, розвитку інфраструктурних проєктів та модернізації фінансової системи. Саме тому розвиток страхування життя має важливе значення не лише для населення, а й для державної економічної політики загалом.

Отже, страхування життя займає важливе місце у структурі фінансового ринку та виконує роль ефективного механізму довгострокового інвестування. Акумуляція страхових резервів сприяє трансформації заощаджень населення в інвестиційний капітал, розвитку фінансового ринку та забезпеченню економічного зростання держави. Подальший розвиток страхування життя в Україні потребує підвищення рівня фінансової грамотності населення, удосконалення системи державного регулювання, розширення можливостей інвестування страхових резервів та зміцнення довіри громадян до фінансових установ.

1.3. Зарубіжний досвід розвитку страхування життя як інвестиційного інструменту

Розвиток страхування життя у світовій практиці демонструє високий рівень інтеграції страхового сектору у систему фінансового ринку та підтверджує важливу роль страхових компаній у процесі довгострокового інвестування. У більшості економічно розвинених країн страхування життя перетворилося не лише на ефективний механізм соціального захисту населення, а й на один із ключових інструментів формування інвестиційних ресурсів держави. Саме завдяки довгостроковому характеру страхових договорів страхові компанії мають можливість акумулювати значні фінансові ресурси та спрямовувати їх у різні сектори економіки.

Міжнародний досвід свідчить, що рівень розвитку страхування життя безпосередньо залежить від загального стану економіки, ефективності державного регулювання, рівня доходів населення, фінансової культури громадян та ступеня розвитку фондового ринку. У країнах із розвиненою ринковою економікою страхування життя посідає одне з провідних місць серед фінансових послуг, а обсяги страхових резервів компаній життя становлять вагомому частину валового внутрішнього продукту [39].

Найбільш розвиненим ринок страхування життя є у країнах Західної Європи, США, Канаді та Японії. Саме у цих державах страхові компанії виступають найбільшими інституційними інвесторами та забезпечують стабільне фінансування економіки через механізми довгострокового інвестування. Значні обсяги страхових активів дозволяють страховикам брати участь у фінансуванні державних програм, інфраструктурних проєктів, ринку цінних паперів та корпоративного сектору.

Одним із лідерів світового ринку страхування життя є Сполучені Штати Америки. Американська модель розвитку страхування життя базується на

поєднанні високого рівня державного регулювання, розвиненого фондового ринку та значної фінансової активності населення. Страхові компанії США активно інвестують кошти у державні облігації, корпоративні цінні папери, іпотечні активи та акції великих компаній. Значна частина населення використовує страхування життя як інструмент пенсійного накопичення та фінансового планування [38].

Важливим чинником популярності страхування життя у США є система податкових стимулів. Законодавство передбачає низку податкових пільг для страхувальників, які укладають довгострокові договори страхування життя. Частина страхових внесків може враховуватися при визначенні оподатковуваного доходу, а інвестиційний дохід за накопичувальними програмами часто звільняється від оподаткування за умови дотримання встановлених вимог. Подібна політика стимулює населення до активного використання страхових продуктів.

Особливістю американського ринку страхування життя є також значний розвиток інвестиційного страхування типу unit-linked. Такі програми дозволяють страхувальникам самостійно обирати напрям інвестування коштів залежно від рівня ризику та очікуваної доходності. Відповідний підхід сприяє більш активному залученню населення до інвестиційної діяльності та розвитку фондового ринку.

У країнах Європейського Союзу страхування життя також займає важливе місце у структурі фінансового ринку. Найвищий рівень розвитку відповідного сегмента спостерігається у Франції, Німеччині, Великій Британії та Нідерландах. Для європейської моделі характерним є поєднання страхування життя із системою пенсійного забезпечення та соціального захисту населення [32, с. 136].

Франція є одним із найбільших ринків страхування життя у Європі. Французька модель характеризується високим рівнем довіри населення до страхових компаній та значною часткою накопичувального страхування. Більшість страхових продуктів орієнтована на довгострокове накопичення капіталу та отримання інвестиційного доходу. Значна частина страхових резервів інвестується у державні облігації, що забезпечує стабільне фінансування державного бюджету.

У Німеччині страхування життя традиційно пов'язане із системою пенсійного забезпечення. Громадяни активно використовують страхові програми для формування додаткових пенсійних накопичень. Держава стимулює розвиток відповідного сегмента через систему податкових пільг та державної підтримки накопичувальних програм. Німецькі страхові компанії життя характеризуються високим рівнем фінансової стабільності та суворими вимогами до структури інвестиційного портфеля.

Велика Британія демонструє одну з найбільш ліберальних моделей страхового ринку. Страхові компанії мають широкі можливості для інвестування коштів у різні фінансові інструменти, включаючи акції, корпоративні облігації, інвестиційні фонди та міжнародні фінансові активи. Значна увага приділяється розвитку інвестиційного страхування життя, яке користується високою популярністю серед населення [40].

Особливе місце у розвитку європейського ринку страхування життя займає система регулювання Solvency II, яка діє у країнах Європейського Союзу. Відповідна система спрямована на забезпечення фінансової стійкості страховиків, підвищення прозорості страхового ринку та мінімізацію ризиків інвестиційної діяльності. Запровадження Solvency II сприяло посиленню контролю за платоспроможністю страхових компаній та підвищенню рівня захисту страхувальників.

Японія також належить до числа світових лідерів у сфері страхування життя. Японська модель розвитку страхового ринку базується на високому рівні заощаджень населення та традиціях довгострокового фінансового планування. Більшість громадян Японії мають поліси страхування життя, які використовуються як інструмент накопичення коштів та забезпечення фінансової стабільності сім'ї.

Для японського ринку характерна висока концентрація страхового капіталу та значна роль страхових компаній у фінансуванні державного боргу. Значна частина страхових резервів інвестується у державні облігації Японії, що забезпечує стабільність фінансової системи та підтримує внутрішній ринок капіталу [39].

Канада демонструє приклад ефективного поєднання страхування життя із системою недержавного пенсійного забезпечення. Канадські страхові компанії активно співпрацюють із пенсійними фондами та інвестиційними структурами, формуючи комплексні фінансові продукти для населення. Високий рівень державного контролю та прозорості діяльності страховиків забезпечує стабільний розвиток ринку страхування життя.

Суттєвий інтерес для України становить досвід країн Центральної та Східної Європи, які здійснювали реформування страхового ринку в умовах трансформації економіки та інтеграції до Європейського Союзу. Польща, Чехія та Угорщина змогли забезпечити суттєве зростання ринку страхування життя завдяки модернізації законодавства, розвитку фінансової інфраструктури та підвищенню рівня довіри населення до фінансових установ.

У Польщі важливу роль у розвитку страхування життя відіграло реформування пенсійної системи та впровадження механізмів добровільного накопичувального забезпечення. Страхові компанії отримали можливість активно інвестувати кошти у державні та корпоративні цінні папери, що

сприяло розвитку національного фондового ринку. Значний вплив на розвиток страхового сектору мала також гармонізація законодавства із нормами Європейського Союзу [32, с. 138].

Чеська модель розвитку страхування життя характеризується високим рівнем державного контролю та підтримки страхового сектору. Держава активно стимулює довгострокові накопичення через систему податкових пільг та спеціальних інвестиційних програм. У результаті страхування життя стало одним із найбільш популярних фінансових інструментів серед населення.

Для більшості розвинених країн характерним є активне використання цифрових технологій у сфері страхування життя. Онлайн-страхування, автоматизовані системи оцінки ризиків, мобільні додатки та цифрові платформи значно спрощують доступ населення до страхових послуг та підвищують ефективність діяльності страхових компаній. Цифровізація страхового ринку також сприяє зниженню адміністративних витрат та підвищенню конкурентоспроможності страхових продуктів.

Міжнародний досвід свідчить, що одним із ключових факторів успішного розвитку страхування життя є високий рівень фінансової грамотності населення. У країнах із розвиненим страховим ринком громадяни усвідомлюють необхідність довгострокового фінансового планування та активно використовують страхові продукти для накопичення капіталу, пенсійного забезпечення та мінімізації фінансових ризиків.

Для України зарубіжний досвід має важливе практичне значення у контексті реформування фінансового сектору та розвитку внутрішнього інвестиційного ринку. Адаптація європейських стандартів регулювання, удосконалення системи державного контролю, розширення податкових стимулів та розвиток інвестиційного страхування життя можуть сприяти підвищенню ефективності функціонування вітчизняного страхового ринку.

Водночас механічне перенесення іноземних моделей на український ринок є недоцільним через відмінності економічного середовища, рівня доходів населення, фінансової культури та структури фінансового ринку. Використання міжнародного досвіду потребує адаптації до національних особливостей економіки та сучасних умов розвитку держави.

Особливу актуальність для України має досвід країн, які використовують страхування життя як інструмент фінансування післякризового або післявоєнного відновлення економіки. Акумуляовані страхові резерви можуть стати важливим джерелом інвестицій у відбудову інфраструктури, розвиток державних програм та модернізацію економіки. Саме тому розвиток страхування життя має розглядатися як один із стратегічних напрямів фінансової політики держави.

Таким чином, зарубіжний досвід підтверджує важливу роль страхування життя у системі фінансового ринку та процесі довгострокового інвестування. У більшості економічно розвинених країн страхові компанії життя виступають потужними інституційними інвесторами, які забезпечують акумуляцію фінансових ресурсів та їх ефективне використання в економіці. Для України важливого значення набуває адаптація позитивного міжнародного досвіду у сфері державного регулювання, розвитку інвестиційного страхування, стимулювання довгострокових накопичень населення та підвищення рівня фінансової грамотності громадян.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ

2.1. Сучасний стан ринку страхування життя в Україні

Сучасний стан ринку страхування життя в Україні формується під впливом кількох взаємопов'язаних чинників: воєнного стану, зниження реальних доходів частини населення, зміни споживчої поведінки домогосподарств, посилення регуляторних вимог Національного банку України, концентрації страхового бізнесу та поступового очищення ринку від фінансово слабких учасників. На відміну від ризикового страхування, ринок страхування життя має довгострокову природу, тому його розвиток значною мірою залежить не лише від поточної платоспроможності клієнтів, а й від рівня довіри до фінансових установ, стабільності національної валюти, очікувань населення щодо майбутніх доходів та здатності страховиків забезпечити надійне інвестування сформованих резервів.

У 2022–2024 рр. страховий ринок України зазнав суттєвого скорочення кількості учасників. За даними НБУ, у 2024 році ринок залишили 36 страхових компаній, з яких 34 належали до сегмента ризикового страхування. Станом на кінець 2024 року загальна кількість страховиків становила 65 компаній, тоді як у 2021 році їх було 155. Така динаміка свідчить не лише про наслідки війни, а й про регуляторне очищення ринку, пов'язане з підвищенням вимог до прозорості, платоспроможності та якості управління страховими компаніями [16].

Таблиця 2.1

Динаміка кількості страховиків та активів страхового сектору України у
2021–2024 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024
Кількість страховиків, од.	155	128	101	65
Активи страховиків, млн грн	64 737	70 298	74 412	72 819
Абсолютна зміна кількості страховиків до 2021 р., од.	—	-27	-54	-90

Темп зміни активів до попереднього року, %	–	+8,6	+5,9	-2,1
--	---	------	------	------

Джерело: складено за даними НБУ [16].

Наведені у табл. 2.1 дані демонструють суперечливу, але економічно показову тенденцію. З одного боку, кількість страховиків протягом 2021–2024 рр. скоротилася більш ніж удвічі, що відображає глибоку трансформацію страхового сектору. З іншого боку, активи страхових компаній не зменшилися пропорційно кількості учасників ринку. Навпаки, у 2022–2023 рр. вони зростали, а у 2024 р. залишилися близькими до рівня попереднього року. Така ситуація свідчить про перерозподіл ринкових позицій на користь більш стійких компаній, які змогли адаптуватися до воєнних умов, виконати регуляторні вимоги та зберегти фінансову спроможність.

Особливістю ринку страхування життя є значно вищий рівень концентрації порівняно із загальним страховим ринком. НБУ зазначає, що на ринку страхування життя частка найбільшого страховика за обсягом премій становить майже 50%. Для аналітичної оцінки такий показник є надзвичайно важливим, оскільки вказує на залежність сегмента від діяльності кількох великих компаній. З одного боку, концентрація може підвищувати фінансову стійкість ринку через домінування капіталізованих установ. З іншого боку, надмірна залежність від одного або кількох страховиків створює ризики обмеженої конкуренції, зниження різноманітності продуктів та слабшого цінового стимулювання клієнтів [16].

У 2024 році активи страховиків життя зросли на 14% у річному вимірі, тоді як активи ризикових страховиків збільшилися на 11%. У IV кварталі 2024 року активи компаній зі страхування життя зросли на 5%, що було вищим темпом, ніж у ризикових страховиків, де приріст становив 3%. Така динаміка підтверджує, що сегмент страхування життя навіть в умовах війни зберіг здатність до поступового відновлення, насамперед завдяки довгостроковій

природі договорів та накопичувальному характеру значної частини страхових продуктів [16].

Таблиця 2.2

Порівняння динаміки активів страховиків життя та ризикових страховиків
у 2024 р.

Показник	Страховики життя	Ризикові страховики
Приріст активів у IV кварталі 2024 р., %	+5	+3
Приріст активів за 2024 р., %	+14	+11
Характер основних зобов'язань	Довгострокові резерви	Коротко- та середньострокові зобов'язання
Основна роль на фінансовому ринку	Накопичення та інвестування	Компенсація ризиків

Джерело: складено за даними НБУ [16].

Дані табл. 2.2 дають змогу зробити висновок, що life-сегмент у 2024 році продемонстрував дещо вищу стійкість за показником активів. Для теми дипломної роботи відповідна тенденція має принципове значення, адже активи страховиків життя безпосередньо пов'язані з формуванням довгострокових резервів, які в перспективі можуть виконувати функцію інвестиційного ресурсу для економіки. На відміну від короткострокових страхових продуктів, договори страхування життя створюють регулярний грошовий потік, який страховик може розміщувати у фінансові інструменти з довшим інвестиційним горизонтом.

Позитивною ознакою сучасного стану ринку страхування життя є відновлення зростання страхових премій. За даними НБУ, у IV кварталі 2024 року премії зі страхування життя зросли на 17% порівняно з попереднім

кварталом, а за рік - на 5%. При цьому близько трьох чвертей премій зі страхування життя у 2024 році становили платежі за договорами, укладеними в минулих періодах. Така структура премій свідчить про збереження чинного портфеля та відносну дисциплінованість страхувальників, які продовжували виконувати довгострокові зобов'язання навіть за складних економічних умов [16].

Важливим аналітичним показником є співвідношення накопичувального та ризикового страхування життя. НБУ зазначає, що у 2024 році обсяг премій за накопичувальним страхуванням удвічі перевищив обсяг премій за продуктами ризикового страхування життя. Для теми дослідження такий факт має ключове значення, оскільки підтверджує переважання інвестиційно-накопичувальної моделі у структурі life-сегмента. Іншими словами, страхування життя в Україні використовується не лише як засіб захисту від біометричних ризиків, а і як інструмент довгострокового фінансового планування [16].

Таблиця 2.3

Ключові тенденції ринку страхування життя України у 2024 р.

Напрямок аналізу	Характеристика тенденції	Аналітичне значення
Активи страховиків життя	Зростання на 14% за рік	Посилення фінансової бази life-сегмента
Премії зі страхування життя	Зростання на 5% за рік	Поступове відновлення попиту
Премії у IV кварталі	Зростання на 17% кв/кв	Сезонне та ринкове пожвавлення
Структура премій	Близько 75% - договори минулих періодів	Стійкість чинного страхового портфеля
Накопичувальне страхування	Премії удвічі вищі за ризикове life-страхування	Переважання інвестиційної функції
Концентрація	Найбільший страховик має майже 50% премій	Висока залежність сегмента від лідера ринку

Джерело: складено за даними НБУ [16].

Аналіз табл. 2.3 показує, що сучасний ринок страхування життя в Україні не можна оцінювати однозначно. З позиції кількості учасників він звужився, але з позиції фінансової стійкості та якості портфеля продемонстрував ознаки стабілізації. Найбільш важливим є те, що накопичувальне страхування життя зберігає провідне місце в структурі премій. Для довгострокового інвестування такий показник є позитивним, оскільки накопичувальні договори створюють стабільні резерви, які можуть бути спрямовані на фінансовий ринок через інвестиційну діяльність страховиків.

Окремої уваги потребує показник страхових виплат. У IV кварталі 2024 року виплати страховиків життя зросли на 19% порівняно з попереднім кварталом та на 25% у річному вимірі. Зростання виплат не слід оцінювати виключно негативно. Для страхування життя високі або зростаючі виплати можуть означати завершення строків договорів, виплати викупних сум, реалізацію страхових ризиків або повернення накопичених коштів клієнтам. Водночас надмірне зростання виплат за слабого приросту премій може створювати тиск на ліквідність страховиків [16].

Для більш глибокої оцінки фінансової стійкості страховиків життя доцільно проаналізувати рівень страхових виплат. В аналітичній практиці відповідний показник визначається як співвідношення страхових виплат до страхових премій. У 2024–2025 рр. підвищення рівня виплат свідчило про зростання навантаження на страховиків життя, однак саме по собі не мало виключно негативного характеру. Для life-сегмента збільшення виплат часто пов'язане із завершенням строків дії договорів, виплатою накопичених сум або реалізацією умов довгострокових накопичувальних програм.

Водночас перевищення темпів зростання виплат над темпами приросту премій створює потенційні ризики для ліквідності страховиків. За таких умов особливого значення набуває якість управління страховими резервами та

ефективність інвестиційної політики компаній. Якщо страховик не забезпечує достатнього інвестиційного доходу, це може негативно впливати на його здатність виконувати довгострокові зобов'язання перед страхувальниками.

Для ринку страхування життя стабільний рівень виплат є важливим індикатором довіри клієнтів. З одного боку, своєчасні виплати підтверджують фінансову надійність страховика. З іншого боку, надмірне зростання виплат у кризових умовах може свідчити про дострокове розірвання договорів, зниження платоспроможності населення та прагнення домогосподарств перевести довгострокові накопичення у більш ліквідні активи.

У 2025 році life-сегмент продовжив поступове відновлення. За даними НБУ, у III кварталі 2025 року активи страховиків життя зростали третій квартал поспіль: на 3% у квартальному вимірі та на 15% у річному. Премії страховиків життя у III кварталі 2025 року сезонно зросли на 12% порівняно з попереднім кварталом та на 6% у річному вимірі. Водночас виплати збільшилися швидше - на 23% за квартал і на 39% за рік, унаслідок чого ануалізований рівень виплат досяг майже 30% [17].

За даними Національного банку України, у III кварталі 2025 року ринок страхування життя продовжив демонструвати поступове відновлення після кризових явищ попередніх років. Активи страховиків життя зросли на 3% порівняно з попереднім кварталом та на 15% у річному вимірі. Позитивна динаміка також спостерігалася щодо страхових премій: їх обсяг збільшився на 12% у квартальному вимірі та на 6% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Водночас страхові виплати зростали швидшими темпами - на 23% порівняно з попереднім кварталом та на 39% у річному вимірі. Ануалізований рівень виплат наблизився до 30% [17].

Основні тенденції розвитку ринку страхування життя у III кварталі 2025 року можна узагальнити таким чином:

- активи страховиків життя продовжували зростати, що свідчить про поступове зміцнення фінансової бази life-сегмента;
- обсяги страхових премій демонстрували позитивну динаміку, підтверджуючи відновлення попиту на накопичувальні страхові продукти;
- темпи зростання страхових виплат перевищували темпи приросту премій, що посилювало навантаження на ліквідність страховиків;
- понад дві третини страхових премій припадало на накопичувальне страхування життя, що підтверджує інвестиційно-накопичувальний характер відповідного сегмента;
- близько трьох чвертей премій формувалися за договорами, укладеними у попередніх періодах, що свідчить про збереження чинного страхового портфеля та довгостроковість страхових відносин.

Наведені показники підтверджують збереження основної тенденції 2024 року: ринок страхування життя поступово стабілізується, однак розвиток залишається стриманим і залежним від загального стану економіки. Зростання активів і премій є позитивним сигналом для ринку, проте швидше збільшення страхових виплат порівняно з преміями вказує на необхідність посилення контролю за ліквідністю та ефективністю управління страховими резервами. Для компаній зі страхування життя особливого значення набуває здатність одночасно забезпечувати інвестиційний дохід, фінансову стійкість та своєчасне виконання зобов'язань перед страхувальниками [17].

Суттєвим фактором оцінки сучасного стану ринку є структура активів страховиків життя. НБУ зазначає, що у III кварталі 2025 року в страховиків життя кошти в банках та облігації становили понад 90% прийнятних активів на покриття технічних резервів. Така структура є доволі консервативною. Вона відповідає потребі збереження надійності резервів, але водночас обмежує потенціал отримання вищої інвестиційної дохідності для страхувальників [17].

Консервативна структура активів має подвійний вплив на розвиток страхування життя як інструменту довгострокового інвестування. Позитивний бік полягає у високій ліквідності та відносній надійності банківських коштів і державних облігацій. Негативний бік полягає в обмеженій диверсифікації інвестиційного портфеля. Для повноцінного розвитку страхування життя як інвестиційного інструменту потрібен ширший набір надійних фінансових активів, зокрема довгострокові корпоративні облігації, інфраструктурні цінні папери, інструменти фондового ринку та продукти, пов'язані з пенсійними накопиченнями.

Станом на 2024–2025 рр. ринок страхування життя в Україні можна охарактеризувати як малий за масштабом, але стратегічно важливий. Його частка в загальному страховому ринку залишається обмеженою, однак саме life-сегмент має найбільший потенціал для формування довгострокового інвестиційного капіталу. На відміну від ризикових видів страхування, де значна частина премій спрямовується на поточні виплати та покриття короткострокових ризиків, страхування життя створює довший горизонт управління коштами.

Проблемою українського ринку страхування життя залишається низький рівень проникнення страхових послуг. В умовах війни домогосподарства часто віддають перевагу короткостроковій ліквідності, поточному споживанню або простим формам збереження коштів, наприклад банківським депозитам чи купівлі валюти. Довгострокові договори страхування життя потребують довіри, стабільних доходів та готовності планувати майбутнє на 10–20 років. Для значної частини населення такі умови поки що залишаються складними.

Низький рівень проникнення страхування життя особливо помітний у порівнянні з економічно розвиненими країнами. У більшості держав Європейського Союзу страхування життя є одним із ключових інструментів

довгострокового накопичення та пенсійного забезпечення населення. Частка страхових премій зі страхування життя у ВВП європейських країн у декілька разів перевищує аналогічний показник в Україні. Крім того, у країнах ЄС значно вищими є обсяги страхових премій у розрахунку на одну особу, що свідчить про масовий характер використання life-продуктів.

В Україні страхування життя поки що не стало повноцінним елементом фінансової поведінки домогосподарств. Значна частина населення використовує переважно короткострокові форми збереження коштів, зокрема банківські депозити або іноземну валюту. Така ситуація обмежує можливості формування довгострокового внутрішнього інвестиційного ресурсу через систему страхування життя.

Відставання України від європейських країн пояснюється не лише нижчим рівнем доходів населення, а й недостатнім розвитком фондового ринку, слабкою системою податкових стимулів та історично низьким рівнем довіри до фінансових установ. Саме тому розвиток страхування життя в Україні потребує комплексного підходу, який має охоплювати не лише страховий сектор, а й загальну фінансову інфраструктуру держави.

На попит на страхування життя впливають також психологічні та соціальні чинники. Воєнний стан підвищив значущість особистої безпеки, захисту родини та фінансового резерву, однак одночасно посилив невизначеність щодо майбутніх доходів. Через це частина громадян усвідомлює потребу в страховому захисті, але відкладає укладення довгострокових договорів через фінансову обережність. Саме тому зростання премій у 2024–2025 рр. варто розглядати не як повне відновлення ринку, а як початкову стабілізацію після кризового періоду.

Важливе значення має посилення ролі НБУ як регулятора небанківського фінансового сектору. НБУ публікує наглядову статистику щодо показників

діяльності страховиків, зокрема у форматі регулярних наборів даних, що підвищує прозорість ринку та полегшує аналітичне оцінювання його стану [29]. На сторінці наглядової статистики НБУ окремо розміщуються показники діяльності страховиків, включаючи дані за IV квартал 2025 року, що свідчить про регулярність і відкритість інформаційної бази для аналізу [29].

Регуляторне очищення ринку має особливе значення для страхування життя, оскільки клієнт передає кошти страховій компанії на тривалий строк. Будь-які сумніви щодо фінансової стійкості страховика знижують мотивацію населення до укладення договорів. Тому зменшення кількості слабких компаній може мати позитивний довгостроковий ефект, якщо супроводжується підвищенням прозорості, якості корпоративного управління та захисту прав страхувальників.

Оцінюючи сучасний стан ринку страхування життя, доцільно виділити кілька ключових позитивних тенденцій. По-перше, активи страховиків життя у 2024–2025 рр. зростали швидше, ніж у ризикових страховиків в окремих періодах. По-друге, премії зі страхування життя демонстрували поступове відновлення. По-третє, накопичувальне страхування залишається основою life-сегмента, що підтверджує його інвестиційний характер. По-четверте, ринок проходить процес очищення, а отже, у перспективі може стати більш фінансово стійким.

Водночас існують і суттєві обмеження. Найбільш проблемними залишаються вузька клієнтська база, висока концентрація ринку, обмежена конкуренція, консервативна структура активів, недостатній розвиток фондового ринку, низька фінансова грамотність населення та вплив воєнних ризиків. Такі фактори стримують перетворення страхування життя на масовий інструмент довгострокового інвестування.

SWOT-аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Довгостроковий характер договорів	Низький рівень проникнення страхування життя
Зростання активів страховиків життя	Висока концентрація ринку
Переважає накопичувальних продуктів	Недостатня диверсифікація інвестиційних активів
Посилення регуляторного контролю	Низька довіра частини населення до фінансових установ
Наявність стабільного портфеля договорів минулих періодів	Залежність попиту від рівня доходів населення

Джерело: складено автором на основі аналізу даних НБУ [16; 17; 29].

SWOT-аналіз показує, що ринок страхування життя в Україні має достатній потенціал для розвитку, але його реалізація залежить від вирішення системних проблем. Найбільше значення має відновлення довіри населення до довгострокових фінансових інструментів. Для страхування життя довіра є не менш важливою, ніж розмір доходу або рівень інвестиційної дохідності, оскільки клієнт ухвалює рішення про регулярні внески на багато років наперед.

Сучасний стан ринку також демонструє поступовий перехід від кількісної моделі розвитку до якісної. Якщо раніше на ринку діяла велика кількість компаній із різним рівнем фінансової стійкості, то після регуляторного очищення залишаються переважно ті страховики, які здатні виконувати вимоги до капіталу, звітності та платоспроможності. НБУ повідомив, що за підсумками 2024 року всі страховики дотримувалися вимог до капіталу платоспроможності та мінімального капіталу, хоча у трьох компаній норматив SCR перебував у межах 100–120%, тобто близько до мінімально допустимого рівня [16].

Фінансовий результат страховиків життя у 2024 році також був позитивним. НБУ зазначає, що прибуток страховиків життя за рік зріс більш ніж удвічі та досяг 1,4 млрд грн, хоча такий результат значною мірою пояснювався фінансовим результатом одного великого страховика. У 2025 році прибуток

страховиків життя зріс на 33,2% у річному вимірі завдяки вищим фінансовим та інвестиційним доходам [16; 17].

Зростання прибутковості life-сегмента має важливе значення для оцінки його інвестиційної ролі. Прибуткові страховики мають більше можливостей для нарощування капіталу, розвитку нових продуктів, цифровізації продажів та підвищення якості обслуговування клієнтів. Водночас залежність загального результату від одного великого страховика підтверджує проблему концентрації, яка потребує окремої уваги в контексті конкурентної політики.

Для населення страхування життя залишається неоднозначним фінансовим інструментом. Його перевагою є поєднання страхового захисту, накопичення та потенційного інвестиційного доходу. Недоліком виступає довгий строк договору, складність умов, обмежена ліквідність та залежність кінцевого результату від фінансової стійкості страховика. Саме тому розвиток ринку потребує не лише рекламного просування, а й системного підвищення фінансової грамотності населення.

У короткостроковій перспективі ринок страхування життя, найімовірніше, залишатиметься помірно зростаючим, але не масовим. Його основною клієнтською базою залишатимуться громадяни із середнім і вищим рівнем доходу, які мають можливість здійснювати регулярні внески та орієнтуються на довгострокове фінансове планування. У середньостроковій перспективі потенціал ринку може зрости за умови стабілізації макроекономічної ситуації, розвитку фондового ринку, появи нових накопичувальних і пенсійних продуктів, а також посилення податкових стимулів для страхувальників.

Загалом сучасний стан ринку страхування життя в Україні можна визначити як етап обережного відновлення після глибокої трансформації. Ринок став меншим за кількістю учасників, але більш концентрованим і фінансово стійким. Активи страховиків життя зростають, премії поступово

відновлюються, накопичувальні продукти зберігають провідну роль, а регуляторні вимоги спрямовані на посилення надійності сектору. Водночас низький рівень проникнення страхування, слабка конкуренція, недостатня довіра населення та обмежена інвестиційна інфраструктура поки що не дозволяють повною мірою реалізувати потенціал страхування життя як інструменту довгострокового інвестування.

2.2. Оцінка інвестиційної діяльності страхових компаній зі страхування життя

Інвестиційна діяльність страхових компаній зі страхування життя є одним із ключових елементів функціонування сучасного фінансового ринку, оскільки саме через механізм інвестування страхових резервів забезпечується реалізація накопичувальної функції страхування життя. На відміну від ризикових видів страхування, де значна частина страхових премій спрямовується на оперативне покриття поточних збитків, life-страхування характеризується довгостроковим накопиченням фінансових ресурсів, що створює сприятливі умови для формування інвестиційного капіталу.

Ефективність інвестиційної діяльності страховиків життя безпосередньо впливає на рівень фінансової стійкості компаній, здатність виконувати довгострокові зобов'язання перед клієнтами, розмір інвестиційного доходу страхувальників та загальний рівень довіри населення до страхового ринку. У сучасних умовах страхові компанії життя виступають важливими інституційними інвесторами, які акумулюють значні фінансові ресурси та забезпечують їх перерозподіл у різні сегменти економіки.

Особливістю інвестиційної діяльності страховиків життя є необхідність забезпечення балансу між прибутковістю, ліквідністю та надійністю активів. Оскільки страхові резерви формуються за рахунок коштів страхувальників і

мають забезпечувати виконання довгострокових страхових зобов'язань, страхові компанії змушені дотримуватися консервативної інвестиційної політики. Саме тому структура інвестиційного портфеля страховиків життя зазвичай характеризується переважанням низькоризикових фінансових інструментів [25].

В Україні інвестиційна діяльність страховиків життя регулюється Національним банком України, який встановлює вимоги до структури активів, покриття страхових резервів, рівня платоспроможності та допустимих напрямів інвестування. Основними напрямками розміщення коштів страхових резервів є банківські депозити, державні облігації, корпоративні цінні папери, нерухомість та інші фінансові активи, визначені нормативними актами НБУ [22].

Сучасний стан інвестиційної діяльності страхових компаній життя в Україні значною мірою формується під впливом воєнного стану, нестабільності фінансового ринку, інфляційних процесів та обмеженості надійних інвестиційних інструментів. В умовах підвищених економічних ризиків страховики орієнтуються переважно на консервативні активи, що дозволяють забезпечити ліквідність та фінансову стійкість.

За даними Національного банку України, у 2024–2025 рр. основну частину активів страховиків життя становили кошти в банках та облігації внутрішньої державної позики. Частка таких активів перевищувала 90% загального обсягу прийнятних активів для покриття технічних резервів [17].

Таблиця 2.6

Структура прийнятних активів страховиків життя в Україні у 2025 р.

Вид активів	Частка у структурі активів, %
Банківські депозити та кошти на рахунках	48
Облігації внутрішньої державної позики	43
Корпоративні цінні папери	4
Нерухомість та інші активи	3
Інші фінансові інструменти	2

Джерело: складено за даними НБУ [17].

Наведена структура активів свідчить про високий рівень консервативності інвестиційної політики страховиків життя. Найбільшу частку активів становлять банківські депозити та державні облігації, що характеризуються відносно низьким рівнем ризику та високою ліквідністю. Подібний підхід дозволяє страховим компаніям підтримувати фінансову стабільність навіть в умовах воєнної економіки, однак водночас обмежує можливості отримання вищого інвестиційного доходу.

Для страховиків життя проблема співвідношення ліквідності та дохідності активів має стратегічне значення. Високоліквідні інструменти, такі як банківські депозити та державні облігації, забезпечують стабільність і можливість своєчасного виконання зобов'язань перед страхувальниками, однак їхня прибутковість у довгостроковому періоді часто є обмеженою. У результаті страхові компанії змушені балансувати між необхідністю забезпечення фінансової стійкості та потребою формування інвестиційного доходу.

Для life-сегмента відповідне питання має особливе значення, оскільки накопичувальні договори страхування життя передбачають довгострокове збереження та примноження коштів клієнтів. Якщо дохідність інвестиційного портфеля лише незначно перевищує рівень інфляції, реальна інвестиційна привабливість страхування життя знижується. Саме тому ефективність інвестиційної діяльності страховиків повинна оцінюватися не лише за рівнем ліквідності активів, а й за здатністю забезпечувати позитивну реальну дохідність накопичень страхувальників.

Переважання державних облігацій у структурі активів страховиків життя має важливе макроекономічне значення. Через механізм купівлі ОВДП страхові компанії фактично беруть участь у фінансуванні державного бюджету та

підтримці фінансової стабільності країни. У період воєнного стану така роль страховиків як інституційних інвесторів суттєво посилилася.

Водночас низька частка корпоративних цінних паперів та інших ринкових інструментів свідчить про недостатній рівень розвитку фондового ринку України. Для страховиків життя обмеженість інвестиційних можливостей створює проблему диверсифікації активів та стримує розвиток більш прибуткових інвестиційних стратегій [20].

Важливим показником ефективності інвестиційної діяльності страховиків життя є динаміка активів та прибутковості компаній. У 2024 році активи страховиків життя зросли на 14%, а у 2025 році - ще на 15% у річному вимірі. Одночасно спостерігалось зростання прибутковості страхових компаній за рахунок підвищення доходів від інвестиційної діяльності [16; 17].

Таблиця 2.7

Динаміка показників інвестиційної діяльності страховиків життя України
у 2023–2025 рр.

Показник	2023	2024	2025*
Темп приросту активів страховиків життя, %	+11	+14	+15
Приріст страхових премій, %	+4	+5	+6
Приріст страхових виплат, %	+18	+25	+39
Прибуток страховиків життя, млрд грн	0,6	1,4	1,9
Частка накопичувального страхування у структурі премій, %	64	68	70

*станом за підсумками III кварталу 2025 р.

Джерело: складено за даними НБУ [16; 17].

Дані табл. 2.7 дозволяють простежити нерівномірність динаміки основних показників діяльності страховиків життя. Темпи приросту страхових виплат упродовж 2023–2025 рр. суттєво перевищували темпи збільшення страхових премій. Так, у 2025 році приріст премій становив лише 6%, тоді як приріст виплат досяг 39%. Подібна тенденція свідчить про підвищення фінансового

навантаження на страховиків життя та посилення значення ефективного управління страховими резервами.

Водночас темпи приросту активів залишалися вищими за темпи приросту страхових премій, що підтверджує збереження позитивної динаміки накопичення інвестиційних ресурсів life-сегмента. Зростання прибутковості страховиків життя також свідчить про позитивний вплив інвестиційних доходів на фінансові результати компаній, насамперед через високу дохідність депозитних інструментів та державних облігацій у 2024–2025 рр.

Також дані свідчать про поступове відновлення life-сегмента після кризових явищ 2022 року. Особливо важливою тенденцією є зростання активів та прибутковості страховиків життя. Водночас темпи приросту страхових виплат перевищують темпи збільшення страхових премій, що створює додаткове навантаження на фінансову систему страховиків та підвищує значення ефективного управління резервами.

Позитивною тенденцією є також поступове збільшення частки накопичувального страхування життя у структурі страхових премій. Подібна динаміка свідчить про посилення інвестиційної функції life-страхування та поступове зростання зацікавленості населення у довгострокових фінансових інструментах.

Інвестиційна діяльність страховиків життя в Україні характеризується високим рівнем залежності від банківської системи та державних боргових інструментів. Подібна модель має як переваги, так і недоліки. Основною перевагою є відносна надійність активів та можливість підтримання високої ліквідності. Недоліком виступає обмежена прибутковість інвестиційного портфеля та недостатній рівень диверсифікації.

Важливе значення для оцінки інвестиційної діяльності страховиків має аналіз рівня концентрації ринку. Станом на 2025 рік найбільший страховик

життя акумулював майже половину всіх страхових премій сегмента. Висока концентрація ринку означає, що значна частина інвестиційних ресурсів зосереджена у невеликій кількості компаній, які фактично визначають основні тенденції розвитку life-сегмента [16].

У міжнародній практиці страхові компанії життя значно активніше використовують механізми інвестування у корпоративні цінні папери, інфраструктурні проєкти, інвестиційні фонди та ринок акцій. В Україні відповідний напрям залишається обмеженим через недостатній розвиток фондового ринку, високий рівень ризиків та низьку ліквідність багатьох фінансових інструментів.

Особливого значення для оцінки ефективності інвестиційної діяльності страховиків життя набуває показник доходності активів. В умовах високої інфляції страхові компанії повинні забезпечувати такий рівень інвестиційного доходу, який дозволяв би зберігати реальну вартість накопичень страхувальників. Однак консервативна структура активів обмежує можливість отримання високої прибутковості.

В умовах воєнної економіки та інфляційної нестабільності оцінка доходності активів страховиків життя повинна здійснюватися з урахуванням реальної, а не лише номінальної прибутковості. Навіть за позитивного фінансового результату страхової компанії високі темпи інфляції можуть частково нівелювати інвестиційний дохід страхувальників. Для накопичувального страхування життя така проблема є особливо актуальною, оскільки договори укладаються на тривалий строк, а отже страхувальник очікує не лише збереження коштів, а й зростання їхньої реальної вартості.

У таких умовах консервативна структура активів, хоча і забезпечує фінансову стійкість страховиків, водночас обмежує можливості захисту накопичень від інфляційного знецінення. Саме тому одним із ключових завдань

розвитку інвестиційної діяльності страховиків життя є пошук оптимального співвідношення між надійністю активів та їхньою реальною доходністю.

У 2024–2025 рр. частина позитивного фінансового результату страховиків життя формувалася саме за рахунок зростання доходів від державних облігацій та банківських процентів. Підвищення облікової ставки НБУ у попередніх періодах сприяло збільшенню доходності депозитних інструментів та ОВДП, що позитивно вплинуло на фінансові результати страховиків життя [26].

Разом із тим надмірна залежність від державних цінних паперів створює певні системні ризики. У випадку зміни монетарної політики, зниження процентних ставок або погіршення макроекономічної ситуації прибутковість інвестиційного портфеля страховиків може знизитися. Саме тому одним із перспективних напрямів розвитку life-сегмента є розширення можливостей диверсифікації активів.

Сучасна модель інвестиційної діяльності страховиків життя в Україні має як позитивні характеристики, так і суттєві обмеження. До основних переваг належать високий рівень ліквідності активів, переважання відносно надійних фінансових інструментів та значна частка державних облігацій у структурі інвестиційного портфеля. Важливим позитивним фактором також є посилення регуляторного контролю з боку Національного банку України та поступове зростання активів страховиків життя навіть в умовах економічної нестабільності [16].

Водночас сучасна модель інвестування характеризується низкою проблемних аспектів. Насамперед спостерігається недостатній рівень диверсифікації активів, оскільки більшість інвестицій концентрується у банківських депозитах та облігаціях внутрішньої державної позики. Подібна структура забезпечує фінансову стійкість, однак обмежує потенціал отримання вищої інвестиційної доходності. Крім того, значна залежність від державного

боргу підвищує чутливість страховиків до змін монетарної та бюджетної політики держави.

Суттєвим стримувальним фактором залишається недостатній розвиток фондового ринку України, що обмежує можливості страховиків щодо інвестування у корпоративні цінні папери, інфраструктурні проекти та інші довгострокові фінансові інструменти. Також порівняно низькою залишається частка сучасних інвестиційно-страхових продуктів типу unit-linked, які у розвинених країнах є одним із найбільш динамічних сегментів ринку страхування життя [20].

Отже, сучасна модель інвестиційної діяльності страховиків життя в Україні орієнтована передусім на забезпечення фінансової стабільності та збереження страхових резервів. Подібний підхід є цілком виправданим в умовах воєнної економіки, високих фінансових ризиків та нестабільності ринку. Водночас у довгостроковій перспективі подальший розвиток life-сегмента потребує розширення можливостей інвестування, підвищення рівня диверсифікації активів та активнішого впровадження інноваційних інвестиційних страхових продуктів.

Одним із перспективних напрямів розвитку інвестиційної діяльності страховиків життя є впровадження сучасних інвестиційно-страхових продуктів, зокрема програм unit-linked. Подібні продукти поєднують страховий захист із інвестуванням коштів у різні фінансові інструменти та дозволяють страхувальникам отримувати вищий потенційний дохід. У країнах Європейського Союзу інвестиційне страхування життя становить значну частку ринку life-страхування, тоді як в Україні відповідний сегмент лише починає розвиватися [8].

Важливим фактором підвищення ефективності інвестиційної діяльності страховиків життя є розвиток внутрішнього фондового ринку. Формування

ліквідного ринку корпоративних облігацій, інфраструктурних цінних паперів та інвестиційних фондів дозволило б страховим компаніям більш ефективно диверсифікувати активи та підвищувати інвестиційну дохідність.

Не менш важливим є підвищення рівня фінансової грамотності населення. Для значної частини громадян страхування життя досі сприймається переважно як страховий продукт, а не як інструмент довгострокового накопичення та інвестування. Розвиток культури фінансового планування міг би сприяти зростанню попиту на накопичувальні та інвестиційні страхові програми.

Отже, інвестиційна діяльність страхових компаній зі страхування життя в Україні характеризується поступовим відновленням та зростанням обсягів активів, однак залишається переважно консервативною за структурою інвестиційного портфеля. Основна частина активів страховиків життя зосереджена у банківських депозитах та державних облігаціях, що забезпечує фінансову стійкість, але обмежує потенціал інвестиційної дохідності. Подальший розвиток інвестиційної функції страхування життя потребує розширення можливостей диверсифікації активів, розвитку фондового ринку, впровадження сучасних інвестиційних продуктів та підвищення довіри населення до довгострокових фінансових інструментів.

2.3. Аналіз ефективності страхування життя для населення як інструменту накопичення та інвестування

Важливим показником ефективності страхування життя для населення є динаміка страхових премій та структура страхового портфеля. За даними Національного банку України, у 2024 році страхові премії зі страхування життя зросли на 5% у річному вимірі, а у III кварталі 2025 року - ще на 6% порівняно з аналогічним періодом попереднього року [16; 17]. Подібна тенденція свідчить

про поступове відновлення довіри населення до довгострокових страхових продуктів навіть в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Суттєвого значення набуває також структура страхових премій. У 2024–2025 рр. понад дві третини всіх премій у сегменті страхування життя формувалися за рахунок накопичувальних страхових програм [17]. Відповідний показник підтверджує, що населення дедалі частіше використовує страхування життя не лише як інструмент захисту від ризиків, а і як механізм довгострокового накопичення фінансових ресурсів. Крім того, близько трьох чвертей страхових премій надходило за договорами, укладеними у попередніх періодах, що свідчить про відносну стабільність страхового портфеля та збереження клієнтами довгострокових фінансових зобов'язань перед страховиками [17].

Оцінюючи ефективність страхування життя як інструменту накопичення, важливо враховувати співвідношення між обсягами премій та страхових виплат. У III кварталі 2025 року виплати зі страхування життя зросли на 39% у річному вимірі, тоді як премії - на 6% [17]. Подібна динаміка пояснюється кількома чинниками: завершенням строків дії частини накопичувальних договорів, збільшенням кількості страхових випадків, а також виплатами викупних сум за достроково розірваними договорами.

Ануалізований рівень страхових виплат у life-сегменті у 2025 році наблизився до 30% [17]. Для населення відповідний показник має подвійне значення. З одного боку, високий рівень виплат свідчить про здатність страховиків виконувати взяті зобов'язання перед клієнтами, що позитивно впливає на рівень довіри до ринку. З іншого боку, швидке зростання виплат порівняно з преміями підвищує навантаження на фінансову стійкість страхових компаній та може обмежувати можливості нарощування інвестиційного доходу в майбутньому.

Важливим критерієм ефективності страхування життя є рівень інвестиційного доходу, який отримує страхувальник. В Україні більшість накопичувальних страхових програм передбачає гарантований мінімальний дохід та додатковий інвестиційний прибуток залежно від результатів діяльності страховика. Проте в умовах високої інфляції ефективність відповідних накопичень значною мірою залежить від здатності страхових компаній забезпечити дохідність, яка перевищує темпи зростання споживчих цін.

У 2022–2023 рр. інфляційний тиск суттєво вплинув на реальну вартість довгострокових накопичень населення. Навіть за наявності інвестиційного доходу частина страхових програм не забезпечувала повного збереження купівельної спроможності накопичених коштів. Саме тому для населення важливого значення набуває не лише сам факт накопичення коштів, а й ефективність інвестиційної політики страховика [20].

Водночас страхування життя має низку переваг порівняно з банківськими депозитами. По-перше, договір страхування життя забезпечує страховий захист протягом усього строку дії програми. По-друге, накопичення формуються поступово через систему регулярних внесків, що сприяє фінансовій дисципліні населення. По-третє, частина програм дозволяє отримувати інвестиційний дохід, який може перевищувати стандартні депозитні ставки у довгостроковій перспективі.

Разом із тим ліквідність страхування життя залишається нижчою порівняно з банківськими депозитами. Дострокове розірвання договору часто супроводжується фінансовими втратами, особливо у перші роки дії страхового договору. Саме тому ефективність страхування життя для населення значною мірою залежить від готовності клієнта дотримуватися довгострокової фінансової стратегії.

Позитивною тенденцією сучасного ринку є поступове зростання активів страховиків життя. У 2024 році активи life-компаній збільшилися на 14%, а у III кварталі 2025 року - ще на 15% у річному вимірі [16; 17]. Для населення відповідний показник є важливим індикатором фінансової стійкості страхового сектору, оскільки активи страховиків безпосередньо забезпечують виконання довгострокових зобов'язань перед страхувальниками.

Суттєвого значення набуває також рівень прибутковості страхових компаній. За даними НБУ, прибуток страховиків життя у 2024 році перевищив 1,4 млрд грн, що більш ніж удвічі перевищувало показник попереднього року [16]. У 2025 році позитивна тенденція зберігалася завдяки збільшенню фінансових та інвестиційних доходів страховиків [17]. Для населення прибутковість страховиків є важливою, оскільки безпосередньо впливає на стабільність страхових програм та можливість отримання додаткового інвестиційного доходу.

Оцінюючи ефективність страхування життя, необхідно враховувати і рівень доступності відповідних послуг для населення. В Україні значна частина громадян досі не має достатнього рівня доходів для участі у довгострокових накопичувальних програмах. Воєнний стан, інфляція та нестабільність ринку праці змушують домогосподарства концентруватися переважно на поточних витратах, що обмежує можливості довгострокового фінансового планування.

Незважаючи на відповідні обмеження, страхування життя поступово стає більш популярним серед населення із середнім рівнем доходу. Найбільш активними користувачами накопичувальних програм залишаються громадяни віком 30–45 років, які мають стабільний дохід та орієнтуються на формування фінансового резерву для сім'ї, дітей або майбутнього пенсійного забезпечення.

Важливим фактором підвищення ефективності страхування життя є розвиток цифрових технологій. Страхові компанії поступово впроваджують

онлайн-оформлення договорів, мобільні застосунки, автоматизовані системи сплати внесків та цифрові сервіси управління страховими накопиченнями. Подібні зміни підвищують доступність страхових продуктів для населення та знижують адміністративні витрати страховиків.

Водночас рівень фінансової грамотності населення залишається недостатнім. Значна частина громадян не розуміє механізмів формування страхових резервів, інвестиційного доходу та довгострокових переваг накопичувального страхування. Через відповідні причини частина населення продовжує надавати перевагу короткостроковим фінансовим інструментам або зберіганню коштів у готівковій формі [11].

Для підвищення ефективності страхування життя як інструменту накопичення та інвестування важливого значення набуває розвиток інвестиційних страхових продуктів типу unit-linked. Подібні програми дозволяють страхувальникам отримувати дохід залежно від результатів інвестування коштів у різні фінансові активи. У країнах Європейського Союзу відповідний сегмент займає значну частку ринку страхування життя, тоді як в Україні його розвиток поки що залишається обмеженим [8].

Додатковим стимулом для населення могли б стати податкові пільги при укладенні довгострокових договорів страхування життя. У більшості розвинених країн страхувальники отримують податкові переваги, що підвищує привабливість накопичувальних програм. В Україні подібні стимули поки що мають обмежений характер, тому їх розширення могло б позитивно вплинути на розвиток ринку.

Загалом ефективність страхування життя для населення проявляється у кількох ключових напрямках: забезпеченні фінансового захисту, формуванні довгострокових накопичень, отриманні інвестиційного доходу та створенні додаткового джерела фінансової стабільності у майбутньому. Попри складні

економічні умови, ринок страхування життя в Україні демонструє поступове відновлення, а накопичувальні страхові програми зберігають потенціал розвитку як важливий інструмент довгострокового інвестування населення.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДОВГОСТРОКОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ

3.1. Проблеми розвитку страхування життя в Україні

Однією з найбільш глибоких системних проблем розвитку страхування життя в Україні залишається нестабільність макроекономічного середовища. Для ефективного функціонування life-сегмента необхідні прогнозовані економічні умови, відносна стабільність національної валюти, помірний рівень інфляції та позитивні очікування населення щодо майбутніх доходів. Проте українська економіка протягом тривалого періоду функціонує в умовах кризових явищ, що негативно впливає на розвиток довгострокових фінансових інструментів. Часті коливання валютного курсу, інфляційні ризики та нестабільність фінансового ринку формують у населення орієнтацію переважно на короткострокові форми заощаджень.

Особливо складною ситуація стала після початку повномасштабної війни у 2022 році. Воєнні дії спричинили зниження економічної активності, скорочення доходів населення, втрату робочих місць та суттєве підвищення рівня невизначеності. У таких умовах громадяни переорієнтовуються на покриття базових потреб, тоді як довгострокові накопичувальні програми відходять на другий план. Для страхування життя подібна тенденція є особливо небезпечною, оскільки саме довгостроковість страхових договорів формує основу функціонування life-сегмента.

Проблемою залишається також низький рівень реальних доходів населення. Навіть за наявності інтересу до накопичувальних страхових програм значна частина домогосподарств не має достатнього фінансового ресурсу для регулярної сплати страхових внесків. В умовах високих витрат на житло,

харчування, медичні послуги та комунальні платежі довгострокові фінансові продукти часто не сприймаються населенням як пріоритетні.

Суттєвий негативний вплив на розвиток страхування життя має і високий рівень тінізації економіки. Частина населення отримує неофіційні доходи, що ускладнює довгострокове фінансове планування та знижує зацікавленість у використанні офіційних фінансових інструментів. Крім того, тінізація економіки зменшує ефективність податкових стимулів, які могли б використовуватися для підтримки накопичувального страхування життя.

Однією з ключових проблем залишається недостатній рівень довіри до страхових компаній. Для накопичувального страхування життя фактор довіри має фундаментальне значення, адже клієнт фактично передає страховикові частину власних фінансових ресурсів на тривалий строк. Умови нестабільної економіки, негативний досвід діяльності окремих фінансових установ та випадки неплатоспроможності деяких компаній формують у населення побоювання щодо надійності довгострокових страхових програм.

Низький рівень довіри посилюється недостатньою прозорістю окремих страхових продуктів. Частина договорів страхування життя містить складні умови щодо формування інвестиційного доходу, механізмів дострокового розірвання договору, викупних сум або порядку здійснення виплат. Для значної частини населення подібні умови є складними для розуміння, що створює додатковий психологічний бар'єр для участі у страхових програмах.

Проблемою є також недостатня ефективність комунікації між страховими компаніями та потенційними клієнтами. Багато страховиків орієнтуються переважно на продаж продукту, а не на формування у населення розуміння довгострокових фінансових переваг страхування життя. У результаті громадяни часто не усвідомлюють відмінностей між накопичувальним страхуванням,

банківськими депозитами, інвестиційними фондами та іншими фінансовими інструментами.

Суттєвим стримувальним фактором є і недостатній рівень розвитку фінансової культури населення. У більшості розвинених країн довгострокове фінансове планування є важливою складовою економічної поведінки громадян. Люди заздалегідь планують пенсійні накопичення, освіту дітей, формування фінансового резерву та страхового захисту сім'ї. В Україні культура довгострокового фінансового планування поки що залишається недостатньо розвиненою.

Проблемою розвитку страхування життя є також обмежений рівень державної підтримки відповідного сегмента фінансового ринку. У країнах Європейського Союзу та Північної Америки держава активно стимулює участь населення у накопичувальних страхових програмах через податкові пільги, державні програми співфінансування або інтеграцію страхування життя у систему пенсійного забезпечення. В Україні подібні стимули поки що мають фрагментарний характер та не створюють достатньої мотивації для масового розвитку довгострокових накопичень.

Суттєвою проблемою є недостатній розвиток інвестиційної інфраструктури. Для ефективного функціонування страхування життя необхідна наявність розвиненого фондового ринку, ліквідних корпоративних цінних паперів, інвестиційних фондів та інших фінансових інструментів, які дозволяли б страховикам ефективно диверсифікувати активи. В Україні можливості для інвестування страхових резервів залишаються обмеженими.

Через недостатній розвиток ринку капіталу страхові компанії життя змушені концентрувати основну частину активів у банківських депозитах та державних облігаціях. Подібна структура активів забезпечує відносну надійність та ліквідність, проте обмежує потенціал отримання вищої

інвестиційної доходності. Для населення відповідна ситуація означає нижчу ефективність накопичувальних програм у довгостроковій перспективі.

Проблемою залишається і недостатній рівень диверсифікації страхових продуктів. На українському ринку переважають класичні накопичувальні програми, тоді як сучасні інвестиційні продукти типу unit-linked розвинені недостатньо. У результаті населення має обмежені можливості вибору між різними рівнями ризику та потенційної доходності.

Суттєвим стримувальним фактором є також висока вартість окремих страхових продуктів для населення із середнім або низьким рівнем доходу. Регулярні страхові внески можуть становити значне фінансове навантаження для домогосподарств, особливо в умовах інфляції та нестабільності доходів. Через відповідні причини частина населення або взагалі не бере участі у страхових програмах, або достроково припиняє дію договорів.

Проблемою розвитку life-сегмента є і значний рівень дострокового розірвання договорів страхування життя. Частина страхувальників через зміну фінансового стану або недостатнє розуміння умов договору припиняє участь у програмі до завершення строку дії договору. Подібна ситуація негативно впливає як на фінансові результати страховиків, так і на ефективність накопичення для самого клієнта.

Важливим негативним чинником є демографічна криза. Скорочення чисельності населення, старіння громадян та активна трудова міграція зменшують потенційну клієнтську базу страхових компаній. Особливо відчутним є виїзд економічно активного населення за кордон, оскільки саме ця категорія громадян є найбільш перспективною для накопичувального страхування життя.

Суттєвою проблемою є також регіональна диспропорція розвитку страхового ринку. Найбільш активно страхування життя розвивається у великих

містах, де рівень доходів населення є вищим, а фінансова інфраструктура - більш розвиненою. У невеликих містах та сільській місцевості рівень проникнення страхування життя залишається низьким через слабку присутність страховиків та нижчу фінансову активність населення.

Окремою проблемою є недостатній рівень цифрової трансформації окремих страхових компаній. Хоча ринок поступово впроваджує онлайн-продажі та цифрові сервіси, значна частина страхових процесів все ще залишається бюрократизованою та складною для клієнтів. У сучасних умовах населення очікує швидкого та зручного доступу до фінансових послуг, тому недостатній рівень цифровізації знижує конкурентоспроможність страхових продуктів.

Суттєвий негативний вплив має і недостатній рівень інтеграції страхування життя з іншими фінансовими інститутами. В Україні поки що слабо розвинена взаємодія life-страхування з системою недержавного пенсійного забезпечення, інвестиційними фондами та довгостроковими фінансовими програмами. У результаті страхування життя не виконує повною мірою функцію комплексного інструменту фінансового планування.

Важливим викликом для ринку є і висока залежність інвестиційної діяльності страховиків від державних облігацій. Хоча ОВДП забезпечують відносну надійність активів, надмірна концентрація інвестицій у державному боргу підвищує системні ризики та обмежує потенціал розвитку інвестиційної функції страхування життя.

Проблемою залишається і недостатній рівень конкуренції у сегменті страхування життя. Висока концентрація ринку призводить до того, що значна частина страхових премій та активів зосереджується у кількох великих компаніях. Подібна ситуація може стримувати інноваційність ринку,

обмежувати розвиток нових страхових продуктів та знижувати мотивацію до підвищення якості обслуговування клієнтів.

Суттєвою проблемою є також недостатня популяризація страхування життя на державному рівні. У суспільстві відсутнє чітке розуміння ролі life-страхування як інструменту довгострокового інвестування та фінансової стабільності населення. Натомість міжнародний досвід підтверджує, що саме страхування життя здатне формувати значні внутрішні інвестиційні ресурси для економіки держави.

Для України відповідний аспект має особливе значення в умовах післявоєнного відновлення. Формування внутрішніх інвестиційних ресурсів буде одним із ключових факторів модернізації економіки, відбудови інфраструктури та розвитку фінансової системи. Саме тому недостатній розвиток страхування життя слід розглядати не лише як проблему страхового ринку, а і як важливе обмеження економічного розвитку держави загалом.

Отже, проблеми розвитку страхування життя в Україні мають комплексний характер та охоплюють економічні, фінансові, соціальні, інституційні й психологічні аспекти. Найбільш суттєвими серед них є низький рівень доходів населення, недостатня довіра до фінансових установ, слабкий розвиток фондового ринку, інфляційні ризики, обмеженість інвестиційних інструментів, недостатній рівень фінансової грамотності та наслідки воєнного стану. Наявність відповідних проблем стримує перетворення страхування життя на повноцінний інструмент довгострокового накопичення та інвестування. Подолання зазначених обмежень потребує системного реформування фінансового сектору, удосконалення державної політики та формування сприятливого середовища для розвитку довгострокових фінансових інструментів.

3.2. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості страхування життя

У сучасних умовах розвитку фінансового ринку підвищення інвестиційної привабливості страхування життя набуває важливого значення як для населення, так і для економіки держави загалом. Страхування життя здатне виконувати функцію ефективного механізму довгострокового накопичення фінансових ресурсів та формування внутрішніх інвестиційних джерел, однак реалізація відповідного потенціалу потребує комплексного вдосконалення організаційних, економічних, нормативно-правових та інституційних механізмів функціонування life-сегмента.

Підвищення інвестиційної привабливості страхування життя повинно здійснюватися у кількох взаємопов'язаних напрямках: зміцнення довіри населення до страхових компаній, удосконалення державного регулювання, розвиток фондового ринку, підвищення ефективності інвестиційної діяльності страховиків, розширення спектра страхових продуктів, впровадження цифрових технологій та формування культури довгострокового фінансового планування.

Одним із ключових напрямів підвищення інвестиційної привабливості страхування життя є зміцнення фінансової стійкості страхових компаній. Для населення надійність страховика є визначальним фактором під час ухвалення рішення щодо укладення довгострокового договору страхування життя. Саме тому важливого значення набуває подальше посилення вимог до платоспроможності страховиків, якості корпоративного управління, структури активів та формування страхових резервів.

У сучасних умовах позитивний вплив на розвиток ринку має діяльність Національного банку України щодо очищення страхового сектору від фінансово слабких компаній та підвищення прозорості ринку. Подальше вдосконалення системи державного нагляду сприятиме зміцненню довіри населення до страхування життя та створить більш стабільне середовище для довгострокового інвестування.

Важливим напрямом розвитку страхування життя є розширення системи гарантування прав страхувальників. Для більшості громадян довгострокові фінансові вкладення асоціюються з ризиком втрати коштів у разі банкрутства страхової компанії. У зв'язку з цим доцільним є формування механізмів додаткового захисту страхувальників, аналогічних системі гарантування банківських вкладів. Наявність державних або галузевих гарантій могла б суттєво підвищити рівень довіри населення до накопичувального страхування життя.

Одним із найефективніших шляхів підвищення інвестиційної привабливості страхування життя є удосконалення системи податкового стимулювання. Міжнародний досвід свідчить, що податкові пільги є важливим фактором популяризації довгострокових накопичувальних програм. У країнах Європейського Союзу, США та Канаді страхувальники часто мають можливість зменшувати базу оподаткування на суму страхових внесків або отримувати податкові пільги на інвестиційний дохід за накопичувальними програмами.

В Україні доцільним є розширення податкових стимулів для фізичних осіб, які укладають довгострокові договори страхування життя. Подібні заходи могли б включати збільшення податкової знижки, звільнення частини інвестиційного доходу від оподаткування або створення спеціальних податкових режимів для довгострокових накопичувальних програм. Відповідні зміни сприяли б підвищенню зацікавленості населення у використанні страхування життя як інструменту накопичення капіталу.

Важливого значення набуває розвиток фондового ринку та розширення можливостей інвестування страхових резервів. Сучасна структура активів страховиків життя в Україні характеризується високою концентрацією у банківських депозитах та державних облігаціях. Подібна модель забезпечує

фінансову стабільність, однак обмежує потенціал отримання вищого інвестиційного доходу.

Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності страховиків необхідне формування розвиненого ринку корпоративних облігацій, інвестиційних фондів, інфраструктурних цінних паперів та інших довгострокових фінансових інструментів. Розширення можливостей диверсифікації активів дозволить страховим компаніям підвищити доходність інвестиційного портфеля та зробити накопичувальні програми більш привабливими для населення.

Суттєвого значення набуває розвиток інвестиційного страхування життя типу unit-linked. Відповідні програми поєднують страховий захист із можливістю інвестування коштів у різні фінансові інструменти залежно від рівня ризику та очікуваної доходності. У розвинених країнах інвестиційне страхування життя є одним із найбільш популярних сегментів фінансового ринку, оскільки дозволяє клієнтам отримувати потенційно вищий дохід порівняно з класичними накопичувальними програмами.

В Україні розвиток unit-linked страхування стримується недостатнім рівнем розвитку фондового ринку та низькою фінансовою грамотністю населення. Саме тому важливим напрямом підвищення інвестиційної привабливості страхування життя є адаптація законодавства до міжнародних стандартів та створення сприятливих умов для розвитку сучасних інвестиційних страхових продуктів [8].

Одним із пріоритетних напрямів розвитку life-сегмента є підвищення рівня фінансової грамотності населення. Для більшості громадян механізми накопичувального страхування життя залишаються недостатньо зрозумілими, що обмежує попит на відповідні продукти. Формування культури

довгострокового фінансового планування повинно стати одним із стратегічних напрямів державної фінансової політики.

Підвищення фінансової грамотності може реалізовуватися через освітні програми, інформаційні кампанії, популяризацію фінансового планування у навчальних закладах та розвиток цифрових платформ із доступною інформацією про страхові продукти. Особливу увагу доцільно приділяти поясненню переваг довгострокового накопичення, принципів формування інвестиційного доходу та механізмів захисту страхувальників.

Суттєвий потенціал для підвищення інвестиційної привабливості страхування життя має цифровізація страхового ринку. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє суттєво спростити доступ населення до страхових продуктів, знизити адміністративні витрати страховиків та підвищити прозорість взаємодії між страховою компанією та клієнтом.

Розвиток онлайн-страхування, мобільних додатків, автоматизованих систем управління накопиченнями, електронної ідентифікації клієнтів та цифрового документообігу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній та зробить страхування життя більш доступним для молодого покоління населення.

Одним із важливих напрямів розвитку страхування життя є інтеграція накопичувальних страхових програм із системою пенсійного забезпечення. У більшості розвинених країн life-страхування активно використовується як інструмент формування додаткових пенсійних накопичень. В Україні відповідний напрям поки що розвинений недостатньо.

Подальше реформування пенсійної системи та розвиток накопичувального пенсійного забезпечення створюють сприятливі умови для активнішого використання страхування життя у системі довгострокового фінансового забезпечення населення. Поєднання страхових та пенсійних

механізмів дозволило б підвищити стабільність накопичень та розширити можливості довгострокового інвестування.

Важливим напрямом підвищення інвестиційної привабливості страхування життя є удосконалення страхових продуктів відповідно до потреб різних груп населення. Сучасний ринок потребує більш гнучких накопичувальних програм із можливістю індивідуального вибору рівня ризику, структури внесків, інвестиційної стратегії та строку накопичення.

Особливу увагу доцільно приділяти розвитку програм для молоді, сімей із дітьми, осіб середнього віку та громадян, які планують додаткове пенсійне забезпечення. Адаптація страхових продуктів до конкретних потреб клієнтів дозволить розширити клієнтську базу страховиків життя та підвищити рівень проникнення страхування.

Суттєве значення для підвищення інвестиційної привабливості страхування життя має розвиток партнерських програм між страховими компаніями та банками. Банківсько-страхова інтеграція дозволяє розширити канали продажу страхових продуктів та зробити накопичувальні програми більш доступними для населення. У міжнародній практиці bancassurance є одним із найбільш ефективних механізмів розвитку life-сегмента.

В Україні співпраця банків та страхових компаній поступово розвивається, однак відповідний напрям поки що не використовує свій потенціал повною мірою. Активізація банківсько-страхового партнерства сприятиме підвищенню рівня фінансової інклюзії та поширенню довгострокових накопичувальних програм серед населення.

Важливим напрямом розвитку є підвищення прозорості діяльності страхових компаній. Для населення важливе значення має доступність інформації про фінансовий стан страховика, структуру активів, інвестиційну політику та результати діяльності компанії. Підвищення рівня відкритості та

прозорості сприятиме зміцненню довіри до страхового ринку та зменшенню інформаційної асиметрії між страховиком і клієнтом.

Не менш важливим є розвиток системи професійної підготовки кадрів у сфері страхування життя. Підвищення кваліфікації страхових агентів, фінансових консультантів та спеціалістів з інвестиційної діяльності сприятиме покращенню якості страхових послуг та формуванню більш професійного страхового ринку.

У довгостроковій перспективі одним із ключових напрямів підвищення інвестиційної привабливості страхування життя має стати формування позитивного іміджу life-страхування як важливого інструменту фінансової стабільності населення. Для більшості громадян страхування життя повинно асоціюватися не лише зі страховим захистом, а і з можливістю накопичення капіталу, забезпечення фінансової безпеки сім'ї та створення довгострокового інвестиційного ресурсу.

Особливого значення розвиток страхування життя набуває в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Акумуляовані страхові резерви можуть стати важливим внутрішнім джерелом інвестицій для фінансування інфраструктурних проєктів, модернізації економіки та розвитку фінансового ринку. Саме тому підвищення інвестиційної привабливості страхування життя повинно розглядатися як один із стратегічних напрямів державної фінансової політики.

Отже, підвищення інвестиційної привабливості страхування життя потребує комплексного підходу, який охоплює вдосконалення державного регулювання, розвиток фондового ринку, запровадження податкових стимулів, підвищення фінансової грамотності населення, розвиток сучасних інвестиційних страхових продуктів та цифровізацію страхового сектору. Реалізація відповідних заходів сприятиме зміцненню довіри населення до

страхування життя, розширенню масштабів довгострокового накопичення та посиленню ролі life-сегмента у формуванні внутрішніх інвестиційних ресурсів економіки України.

3.3. Перспективи розвитку страхування життя в умовах післявоєнного відновлення економіки України

Післявоєнне відновлення економіки України потребуватиме значних фінансових ресурсів, модернізації фінансової системи, розвитку внутрішнього інвестиційного ринку та формування ефективних механізмів довгострокового накопичення капіталу. У відповідних умовах страхування життя може стати одним із важливих інструментів забезпечення фінансової стабільності населення та формування внутрішніх інвестиційних ресурсів для відбудови держави. Саме тому перспективи розвитку life-сегмента в Україні безпосередньо пов'язані із загальними процесами економічного відновлення, реформування фінансового сектору та інтеграції до європейського економічного простору.

У більшості економічно розвинених країн страхування життя виконує не лише соціальну, а й інвестиційну функцію, забезпечуючи акумуляцію довгострокового капіталу та його спрямування у різні сектори економіки. Для України відповідний напрям набуває особливого значення, оскільки після завершення війни держава потребуватиме значних внутрішніх інвестицій для відновлення інфраструктури, модернізації виробництва, розвитку житлового будівництва та підтримки соціальної сфери.

Однією з головних передумов розвитку страхування життя у післявоєнний період стане поступова макроекономічна стабілізація. Зниження інфляції, стабілізація валютного ринку, відновлення економічної активності та зростання доходів населення створять більш сприятливі умови для розвитку

довгострокових накопичувальних програм. Для населення прогнозованість економічного середовища є одним із ключових факторів ухвалення рішень щодо довгострокового фінансового планування.

У процесі післявоєнного відновлення суттєво зростатиме потреба населення у фінансовому захисті та накопичувальних інструментах. Війна посилила усвідомлення ризиків втрати доходу, працездатності, здоров'я та фінансової стабільності сім'ї. Саме тому у післявоєнний період можна очікувати поступового підвищення попиту на страхові продукти, пов'язані із захистом життя, здоров'я та довгостроковим накопиченням коштів.

Важливою перспективою розвитку страхування життя є формування культури довгострокового фінансового планування. У процесі економічного відновлення населення дедалі більше потребуватиме інструментів накопичення коштів на пенсійне забезпечення, освіту дітей, формування резервного капіталу та захист сімейного бюджету. Страхування життя здатне ефективно поєднати відповідні функції у межах єдиного фінансового продукту.

Особливого значення у післявоєнний період набуде інвестиційна функція страхування життя. Акумуляовані страхові резерви можуть стати важливим джерелом внутрішніх інвестицій для розвитку економіки України. У міжнародній практиці страхові компанії життя є одними з найбільших інституційних інвесторів, які фінансують інфраструктурні проєкти, державні програми, корпоративний сектор та ринок капіталу. Для України подібний механізм може стати важливим елементом відбудови економіки.

У перспективі страхові компанії життя можуть активніше брати участь у фінансуванні державних інфраструктурних програм через механізми інвестування у довгострокові державні облігації та спеціальні інвестиційні інструменти, спрямовані на відбудову країни. Подібний підхід дозволить

одночасно забезпечити фінансову стабільність страховиків та підтримати процес модернізації економіки.

Суттєвий вплив на перспективи розвитку страхування життя матиме інтеграція України до європейського економічного та фінансового простору. Гармонізація українського законодавства із стандартами Європейського Союзу сприятиме підвищенню прозорості страхового ринку, зміцненню системи захисту прав страхувальників та вдосконаленню механізмів державного регулювання.

Особливо важливим є поступове впровадження європейських підходів до регулювання платоспроможності страховиків та управління ризиками. Адаптація принципів Solvency II дозволить підвищити фінансову стійкість страхових компаній та зміцнити довіру населення до life-сегмента. Для довгострокового розвитку страхування життя відповідний фактор матиме принципове значення.

Перспективним напрямом розвитку є також активніше впровадження сучасних інвестиційних страхових продуктів. У післявоєнний період зростатиме потреба населення у більш гнучких фінансових інструментах, які поєднуюватимуть страховий захист із можливістю інвестування коштів. Саме тому можна очікувати поступового розвитку програм unit-linked та інших інвестиційно-накопичувальних продуктів.

Подальший розвиток страхування життя значною мірою залежатиме від стану фондового ринку України. Формування ліквідного ринку корпоративних облігацій, інвестиційних фондів та інфраструктурних цінних паперів створить для страховиків нові можливості диверсифікації активів та підвищення інвестиційної доходності. Для населення відповідні зміни означатимуть потенційне зростання ефективності накопичувальних програм.

У післявоєнний період важливого значення набуде розвиток пенсійного накопичення. Демографічні тенденції та зростання навантаження на державну пенсійну систему обумовлюватимуть необхідність активнішого використання недержавних механізмів пенсійного забезпечення. У зв'язку з цим страхування життя може стати одним із ключових елементів формування додаткових пенсійних накопичень населення.

Перспективним напрямом є також розвиток партнерства між страховими компаніями, банками та недержавними пенсійними фондами. Формування комплексних фінансових продуктів дозволить підвищити доступність страхування життя та розширити можливості довгострокового фінансового планування для населення.

Суттєві перспективи для розвитку страхування життя створює цифровізація фінансового сектору. Використання онлайн-сервісів, мобільних застосунків, автоматизованих платформ управління накопиченнями та цифрової ідентифікації клієнтів дозволить спростити доступ населення до страхових продуктів та підвищити ефективність діяльності страховиків.

Особливо важливим розвиток цифрових технологій є для молодого покоління населення, яке активно використовує електронні фінансові сервіси. Саме молоді клієнти можуть стати основою майбутнього розширення ринку страхування життя, оскільки вони більш схильні до використання сучасних накопичувальних та інвестиційних продуктів.

У перспективі післявоєнного розвитку важливого значення набуде підвищення рівня фінансової грамотності населення. Формування культури довгострокового накопичення та інвестування стане одним із ключових факторів розширення попиту на страхування життя. Держава, фінансові установи та освітні організації повинні активніше популяризувати механізми

фінансового планування та пояснювати переваги довгострокових накопичувальних програм.

Перспективним напрямом є також удосконалення системи податкового стимулювання страхування життя. Розширення податкових пільг для страхувальників, звільнення частини інвестиційного доходу від оподаткування або запровадження спеціальних стимулів для довгострокових накопичувальних програм сприятимуть підвищенню привабливості life-страхування для населення.

У післявоєнний період можливе також активніше залучення міжнародного капіталу та іноземних страхових компаній до розвитку українського страхового ринку. Міжнародні страховики мають значний досвід у сфері інвестиційного страхування, цифровізації страхових послуг та управління довгостроковими активами. Їх присутність на українському ринку може сприяти підвищенню конкуренції, покращенню якості страхових продуктів та впровадженню сучасних фінансових технологій.

Водночас перспективи розвитку страхування життя залежатимуть і від здатності держави забезпечити стабільність фінансової системи та сприятливий інвестиційний клімат. Для ефективного функціонування довгострокових накопичувальних програм необхідні прогнозована економічна політика, стабільний валютний ринок, помірний рівень інфляції та ефективний захист прав інвесторів.

Особливого значення набуває формування позитивного суспільного ставлення до страхування життя як інструменту фінансової безпеки та довгострокового накопичення. У післявоєнний період населення буде більш чутливим до питань фінансової стабільності, тому саме страхування життя може стати одним із базових елементів особистої фінансової стратегії громадян.

У довгостроковій перспективі розвиток страхування життя здатний позитивно впливати не лише на фінансову безпеку населення, а і на економічний розвиток держави загалом. Акумуляовані страхові резерви можуть стати потужним джерелом внутрішніх інвестицій, що сприятиме модернізації економіки, розвитку ринку капіталу та зміцненню фінансової системи України.

Отже, перспективи розвитку страхування життя в умовах післявоєнного відновлення економіки України є значними та безпосередньо пов'язані із процесами макроекономічної стабілізації, реформування фінансового сектору та інтеграції до європейського економічного простору. У майбутньому страхування життя може стати одним із ключових інструментів довгострокового накопичення, фінансового захисту населення та формування внутрішніх інвестиційних ресурсів для відбудови держави. Реалізація відповідного потенціалу потребує комплексного вдосконалення державної політики, розвитку фінансової інфраструктури, підвищення фінансової грамотності населення та впровадження сучасних інвестиційних страхових продуктів.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання дипломної роботи було здійснено комплексне дослідження страхування життя як інструменту довгострокового інвестування, проаналізовано теоретичні засади функціонування life-сегмента, сучасний стан ринку страхування життя в Україні, особливості інвестиційної діяльності страховиків життя, ефективність накопичувальних страхових програм для населення, а також визначено основні проблеми та перспективи розвитку відповідного сегмента фінансового ринку в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

У першому розділі досліджено економічну сутність страхування життя та його функції. Встановлено, що страхування життя є важливим елементом фінансової системи держави, який поєднує страховий захист, накопичення фінансових ресурсів та інвестиційну діяльність. На відміну від інших видів страхування, life-страхування характеризується довгостроковістю страхових відносин, що створює можливості для формування значних страхових резервів та їх використання як джерела інвестиційного капіталу. Обґрунтовано, що страхування життя виконує не лише соціальну, а й важливу інвестиційну функцію, сприяючи трансформації заощаджень населення у довгострокові інвестиційні ресурси.

У ході дослідження визначено місце страхування життя у системі фінансового ринку. Доведено, що страхові компанії життя виступають важливими інституційними інвесторами, які забезпечують акумуляцію фінансових ресурсів та їх подальше інвестування у різні сектори економіки. Встановлено, що ефективність функціонування страхування життя значною

мірою залежить від рівня розвитку фондового ринку, фінансової стабільності держави, рівня доходів населення та довіри громадян до фінансових установ.

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що у більшості економічно розвинених країн страхування життя є одним із ключових інструментів довгострокового накопичення та інвестування. Виявлено, що ефективному розвитку life-сегмента сприяють податкові стимули, високий рівень фінансової грамотності населення, стабільне макроекономічне середовище, розвинений ринок капіталу та ефективна система державного регулювання. Встановлено, що для України особливого значення набуває адаптація позитивного міжнародного досвіду до національних економічних умов.

У другому розділі здійснено аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні. Визначено, що у 2022–2025 рр. ринок функціонував в умовах значних економічних та воєнних викликів, однак навіть у складних умовах продемонстрував ознаки поступового відновлення. Встановлено, що активи страховиків життя у 2024–2025 рр. зростали швидшими темпами порівняно з окремими сегментами ризикового страхування, а основну частину страхових премій формували накопичувальні страхові програми.

У процесі аналізу інвестиційної діяльності страхових компаній життя встановлено, що сучасна модель інвестування страхових резервів в Україні має переважно консервативний характер. Основна частина активів страховиків життя зосереджена у банківських депозитах та облігаціях внутрішньої державної позики. Подібна структура активів забезпечує фінансову стійкість та ліквідність, однак обмежує потенціал диверсифікації інвестиційного портфеля та можливості отримання вищої інвестиційної доходності.

Проведене дослідження підтвердило, що страхування життя має значний потенціал як інструмент накопичення та інвестування для населення. Визначено, що накопичувальні страхові програми дозволяють поєднувати

фінансовий захист із поступовим формуванням довгострокового капіталу. Разом із тим ефективність відповідного інструменту значною мірою залежить від рівня інфляції, фінансової стійкості страховиків, рівня інвестиційного доходу та довіри населення до страхового ринку.

У третьому розділі досліджено основні проблеми розвитку страхування життя в Україні. Встановлено, що ключовими стримувальними факторами є низький рівень доходів населення, недостатня фінансова грамотність, високий рівень інфляційних ризиків, слабкий розвиток фондового ринку, недостатня диверсифікація інвестиційних активів, обмежений рівень податкового стимулювання та недостатня довіра населення до фінансових установ. Визначено, що воєнний стан додатково посилив економічну невизначеність та негативно вплинув на розвиток довгострокових накопичувальних програм.

У роботі обґрунтовано основні напрями підвищення інвестиційної привабливості страхування життя. Доведено необхідність удосконалення державного регулювання, розвитку фондового ринку, розширення податкових стимулів, підвищення фінансової грамотності населення, цифровізації страхового сектору та впровадження сучасних інвестиційних страхових продуктів. Встановлено, що важливого значення набуває розвиток інвестиційного страхування типу unit-linked та інтеграція страхування життя із системою пенсійного забезпечення.

Особливу увагу приділено перспективам розвитку страхування життя в умовах післявоєнного відновлення економіки України. Визначено, що life-сегмент має потенціал стати важливим джерелом внутрішніх інвестиційних ресурсів для фінансування економічної модернізації та відбудови держави. У перспективі страхові резерви можуть активно використовуватися для фінансування інфраструктурних проєктів, розвитку ринку капіталу та підтримки державних програм економічного відновлення.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що страхування життя в Україні поступово трансформується з вузькоспеціалізованої страхової послуги у важливий інструмент довгострокового накопичення та інвестування. Попри наявність значної кількості проблем та обмежень, life-сегмент має суттєвий потенціал розвитку. Реалізація відповідного потенціалу потребує комплексного реформування фінансового сектору, зміцнення довіри населення до фінансових установ, удосконалення інвестиційної інфраструктури та формування сприятливого середовища для розвитку довгострокових фінансових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Страхування : підручник. Київ: Знання, 2008. 1019 с.
2. Баранов А. Л., Баранова О. В. Деякі особливості державного регулювання страхового ринку України в умовах воєнного стану. Фінанси України. 2022. № 7. С. 95–114. URL: https://finukr.org.ua/docs/FU_22_07_095_uk.pdf
3. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» / Національний банк України. Київ, 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_pr_2020-04-30.pdf.
4. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 480 с.
5. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 283 с.
6. Діденко Л. В., Павленко К. І., Устимчук С. М. Інвестиційна діяльність страхових компаній в сучасних умовах. Збірник наукових праць Національного університету ДПС України. 2014. № 1. С. 65–75. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnudps_2014_1_10.pdf.
7. Залєтов О. М. Страхування життя : монографія. Київ : Міжнародна агенція «BeeZone», 2006. 688 с.
8. Карнаушенко А. С. Інвестиційне страхування життя в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. URL: <https://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/521>.

9. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> .
- 10.Кривенко Ю. Розвиток страхового ринку України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142> .
- 11.Левченко О. М. Страхування в Україні: аналіз динаміки, ризиків і перспектив розвитку. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/164> .
- 12.Маніта А. Розвиток ринку послуг зі страхування життя в умовах нестабільної економіки України. UNIVERSUM. 2023. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/600> .
- 13.Мілошевич Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 759–763. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/115.pdf .
- 14.Огляд небанківського фінансового сектору за IV квартал 2023 року / Національний банк України. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-poslug-strahovikiv-jittya-ta-kredituvannya-finkompaniyami-zrostali--oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-za-iv-kvartal> .
- 15.Огляд небанківського фінансового сектору за 2023 рік / Національний банк України. Київ, 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Seminar_oglyad_non-bank_sector_23-05-2024.pdf .
- 16.Огляд небанківського фінансового сектору за IV квартал 2024 року / Національний банк України. Київ, 2025. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-aktiviv-zrosli-u-finansovih-kompaniy-strahovikiv-i-lombardiv--oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru> .

- 17.Огляд небанківського фінансового сектору. Березень 2026 року / Національний банк України. Київ, 2026. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2026-03.pdf .
- 18.Панас Н. М., Федорович І. Сучасні тенденції ринку страхування життя в Україні та перспективи його розвитку. Ефективна економіка. 2024. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.66> .
- 19.Пікус Р. В., Бражко К. О. Місце страхування життя у процесі трансформації індивідуальних заощаджень в інвестиції. Економіка та держава. 2015. № 4. С. 111–116. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2015/27.pdf .
- 20.Попова Л. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній на ринку страхових послуг України: оцінка та напрями розвитку в сучасних умовах. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. 2024. № 1(94). URL: https://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_94_2024_ukr/13.pdf .
- 21.Попович Д. В. Функціонування страхового ринку України під час війни. Фінансовий простір. 2024. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Publikatsiia-Finansovyy-prostir-2024-Funktsionuvannia-strakhovoho-rynku-Ukrainy-pid-chas-viyny.pdf> .
- 22.Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика : постанова Правління Національного банку України від 29.12.2023 № 201. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0201500-23> .

23. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20> .
24. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1953-20> .
25. Прокопчук О. Т., Цимбалюк Ю. А., Власюк С. А. Інвестиційна складова менеджменту страхових організацій. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. С. 25–32.
26. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік / Національний банк України. Київ, 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf .
27. Савицька Н. Л., Жиликова О. В. Оцінка перспективи розвитку ринку страхування життя в умовах реформування пенсійної системи. Проблеми економіки. 2019. № 1. С. 170–175. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-170-175> .
28. Статистика страхового ринку України. Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/stat> .
29. Страхування / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance> .
30. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
31. Танчак Я. А. Аналітична оцінка сучасного стану та перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні. Вісник ЖДТУ. Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2018. № 4(86). С. 105–110. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2018-4\(86\)-105-110](https://doi.org/10.26642/jen-2018-4(86)-105-110) .

- 32.Тимчак М. В., Мінкович В. Т. Європейський досвід страхування життя та його імплементації в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2021. Вип. 1(57). С. 134–140. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1\(57\).134-140](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2021.1(57).134-140)
- 33.Третяк Д. Д., Горай А. В. Аналіз страхування життя як важливої складової особистого страхування в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 33. С. 117–123. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/33-2018/18.pdf>.
- 34.Федоренко М. С. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 9. С. 28–30. URL: https://www.investplan.com.ua/pdf/9_2013/7.pdf.
- 35.Фисун І. В. Розвиток страхування життя в Україні як джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2014. № 2. С. 112–117.
- 36.Череп А. В., Череп О. Г., Сідляр М. О. Перспективи розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграції. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2024. № 2. С. 87–92. URL: https://econom.stateandregions.zp.ua/journal/2024/2_2024/15.pdf.
- 37.Шубенко І. А., Стойко О. Я., Доронін Д. В., Фалімонов С. В. Детермінанти низького рівня розвитку ринку страхування життя в Україні. Бізнес Інформ. 2024. № 3. С. 305–315. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-3-305-315>.
- 38.Global Insurance Market Report 2025: Mid-Year Update / International Association of Insurance Supervisors. Basel, 2025. URL: <https://www.iaais.org/uploads/2025/06/Global-Insurance-Market-Report-2025-mid-year-update.pdf>.

39. Global Insurance Market Trends 2025 / OECD. Paris : OECD Publishing, 2025.

URL: https://www.oecd.org/en/publications/global-insurance-market-trends-2025_0d11ecf4-en.html .

40. Insurance Europe. European Insurance: Key Facts 2024. Brussels, 2024. URL:

<https://www.insuranceeurope.eu/publications/3059/european-insurance-key-facts-2024/> .